

ALEKSANTERIN PATERI
ITÄOSAN
RAKENNUSHISTORIALLINEN
INVENTOINTI

Tekn. yo Niina Nurminen
Ark. yo Rami Nurminen
12.12.1996

MUSEONIRASTO
RH0/SL

SISÄLLYSLUETTELO

Tiivistelmä.....	i
Summary.....	iii
1. Taustaa	2
2. Vallisaaren lyhyt historia.....	2
2.1 Vallisaari ennen Krimin sotaa.....	2
2.2 Krimin sota ja sen jälkeinen aika.....	4
3. Aleksanterin patterin historia.....	8
4. Patterin miehistö.....	13
5. Patterin tykistön historia.....	14
6. Kesällä 1996 tehdyt toimenpiteet Aleksanterin patterilla.....	15
6.1 Materiaalin etsiminen ja suhteiden luominen.....	15
6.2 Kasvillisuuskartoitus ja raivaustyö.....	16
6.3 Topografinen mittaus.....	19
6.4 Koekuopat.....	19
7. Lähteet.....	23

LIITTEET

ALEKSANTERIN PATERI VALLISAARI, HELSINKI

1(2)

12.12.1996

Aleksanterin patteri on osa venäläisaikaista Viaporin linnoitusta. Sen ja muiden samanaikaisten linnoitustöiden taustalla oli asetekniikan kehitys, mm. rihlattuihin tykinputkiin siirtyminen 1850-luvulta eteenpäin. Ruotsalaisten rakentama Viapori muuttui nopeasti vanhanaikaiseksi ja tehottomaksi.

Venäläiset aloittivat Vallisaaren linnoittamisen kiireellä 1850-luvulla, Krimin sodan aattona. Viaporin nykyaikaistaminen olisi vaatinut tosin töiden aloittamista jo aiemmin, mutta tahtoa ei löytynyt.

Nykyisen Aleksanterin patterin paikalle rakennettiin matala patteri, numero 6. Patteri rakennettiin korkealle lakikalliolle ja se myötäili maaston muotoja. Rintamuuri rakennettiin luonnonkivestä ja sitä suojaamaan kasattiin linnoitusluiska maasta. Patteri valmistui 1854.

Krimin sodan päätyttyä koko Viaporin linnoitukselle laadittiin uudistussuunnitelma. Tällöin linnoituksen painopiste siirtyi yhä enemmän Valli- ja Kuninkaansaarelle. Tämä merkitsi jo rakennettujen pattereiden osittaista uudistamista ja toisten uudelleen rakentamista. Patteri 6 korvattiin tässä suunnitelmassa kasematoidulla patterilla. Vanha patteri purettiin ja uusi patteri valmistui 1862. Tykit sijoitettiin kasematteihin. Linnoitusta suojaamaan kasattiin linnoitusluiska maasta.

Vallisaaren kasvava varuskunta tarvitsi jo 1860-luvun lopulla lisää miehistötiloja. Patteri numero 6 päätettiin muuttaa kasarmiksi. Kasematteja jatkettiin ja ne suljettiin tiilimuurilla. Kasematteihin sijoitettiin tulisijat. Näin saatiin tilat 500 miehelle. Patterin muutostyö oli valmis 1876. Samana vuonna tsaari Aleksanteri II:n vierailun jälkeen patteri nimettiin Tsesarevitsin patteriksi. Suomalaiset nimittivät patteria Aleksanterin patteriksi.

Suomen itsenäistyttyä Aleksanterin patteri toimi aluksi varastona, mutta jäi pian tyhjilleen vuosikymmeniksi. Kesällä 1992 puolet patterista korjattiin varastoksi. Nyt tehtävän inventointi- ja kunnostussuunnitelman tarkoituksena on kunnostaa patterin itäosa varastoksi.

Kunnostussuunnitelmassa ehdotetaan 4 vaiheista yleisaikataulua. Ensimmäisen vaiheen aloitus tapahtuisi keväällä 1997 (olettaen, että osarahoitus on järjestetty) ja neljäs vaihe saataisiin valmiiksi syksyllä 1999. Vaiheet 1 ja 2 ovat ehdottomat edellytykset rakennuksen käyttöönotolle ja ylläpidolle. Vaiheet 3 ja 4 ovat rakennuksen kuntoa parantavia toimenpiteitä.

Vaihe 1 käsittää rakennuksen kuivumiselle oleellisen vaiheen eli rakennuksen vierustalla olevan kenttäkivetyksen esiinkaivamisen ja lisäselvitykset. Vaihe 2 käsittää mm. hormien ja piippujen kunnostamisen, lankkulattioiden purkamisen ja uusien lattioiden tekemisen, sisä- ja ulkoseinien rappauskorjauksen ja kalkkauksen, sähkötyöt (valaistus ja kuivaimet) ja ikkuna-aukkojen

ALEKSANTERIN PATTERNI VALLISAARI, HELSINKI

2(2)

12.12.1996

muuraustyön. Vaihe 3 ja 4 käsittävät lähinnä julkisivuun ja luonnonkivimuurin tehtävät korjaustyöt

Rakennushankkeen kokonaiskustannukset on arvioitu 0,84 miljoonaa markkaa (sisältäen rakennuttajan kulut, ALV 0%). Rakennuksen käyttökustannukset on arvioitu olevan vastaavien kohteiden avulla 3 000 mk/v.

Aleksanterin patterilla on tehty kesällä 1996 5 kpl koekuoppia. Koekuoppien ja inventoinnin perusteella on suunniteltu yleisaikataulu. Koekuopat 1 ja 3 käsittivät piha 1 (rakennuksen reunustan) kenttäkivetyksen kunnan toteamisen ja mahdollisen vedenpoistojärjestelmän etsimisen. Koekuopat 2 ja 4 käsittivät piha-alueen kenttäkivetyksen esiinkaivamista. Koekuoppien perusteella ei voida sanoa varmasti onko piha-alueella kenttäkivetyks. Kenttäkivetyksen olemassaolon varmistamiseksi on tehtävä vielä lisäkaivauksia. Koekuoppa 5 tutkittiin vesikattorakenteen materiaaleja.

Kunnostustoimenpiteiden käynnistäminen on ajankohtaista rakennuksen ja Ensimmäisen Maailmansodan aikaisten merilinnoitteiden projektin kannalta. Vallisaarella on ainutlaatuinen, ehjä linnoituslaittekokonaisuus, joka sijaitsee aivan Helsingin edustalla. Vallisaaren linnoitteet ovat kuuluneet Suomenlinnan linnoituskokonaisuuteen. Suomenlinna on liitetty vuonna 1991 UNESCO:n maailmanperintöluetteloon.

Velvollisuutenamme on säilyttää tuleville sukupolville muistomerkkejä venäläisestä sotilasarkkitehtuurista niin, että heillä on muutakin katseltavaa kuin kivijalat. Taloudellisesta tilanteesta huolimatta ei saisi unohtaa meillä olevaa kulttuuriperintöä ja sen ylläpitoa. Rakennuksen ympärivuotinen käyttö takaa myös sen rakenteissa tapahtuvien muutosten seurannan.

THE BATTERY OF ALEXANDER VALLISAARI, HELSINKI

1(2)

12.12.1996

The battery of Alexander was part of the Viapori island fortress during the Russian rule. It was built after the middle of 19th century to modernize Viapori. New advances in weapon technology, for instance invention of rifled cannon barrel in the middle of 19th century had made Viapori oldfashioned and ineffective.

Russians began new fortification work with great haste during the Crimean War. These works should have been done earlier, but the lack of funds and will prevented this. A low battery, battery 6 was built at the present site of the Alexander's battery. Parpet was made of natural stone and was protected by a earthen glacis. The battery was situated at the top of a small hill and followed the line of the hill. It was completed in 1854.

After the Crimean War Russians modernized Viapori after a new fortification plan. New batteries were mainly built on two adjoining islands Vallisaari and Kuninkaansaari. This meant that some of the existing batteries were replaced by new ones. The old battery 6 was pulled down and replaced by a casemated battery. The new battery 6 was completed in 1862. Artillery was placed in casemates and the whole battery was again protected by a earthen glacis.

The growing garrison on Vallisaari needed more barracks at the end of 1860's. New barracks were situated at the battery 6. This was done by lengthening the casemates and closing them from rear by a brick wall. Fireplaces were placed inside casemates. This work was completed in 1876. The battery could house 500 men. After the visit of Tsar Alexander II in 1876, it was named the Battery of Tsesarevits. Finns called it the Battery of Alexander.

In the beginning of the 20th century the Battery of Alexander had lost much of its importance. New fortification work was begun in 1911 and this meant that whole Viapori was left unmodernized.

After Finland's independence the Battery of Alexander served as a warehouse for a few decades, until it was abandoned all together. 1992 part of the battery was repaired to serve as a warehouse again. The aim of the ongoing work is to repair the other side of the battery as a warehouse.

The inventorying and the project planning includes only unused part of the battery.

The project planning is carried out in 4 phases. The first phase begins at spring of 1997 and the 4th phase is completed at autumn of 1999. Phases 1 and 2 are necessary for the use and maintenance of the battery. Phases 3 and 4 will improve the condition of the battery.

1. TAUSTAA

Keväällä 1996 perustettiin Ensimmäisen Maailmansodan ja sitä aikaisemmin rakennettujen merilinnoitteiden asiantuntijatoimikunta. Asiantuntijatoimikunnassa on jäseniä Helsingin Sotilasläänin Esikunnasta, Museovirastosta, Puolustusministeriöstä, Sotamuseosta ja Suomalaisen Rannikkorykmentistä. 30.5.1996 toimikunta valitsi pilottikohteeksi Vallisaarella olevan Aleksanterin patterin. Tavoitteena oli tehdä kesän aikana patterille rakennushistoriallinen inventointi ja kunnostussuunnitelma sekä dokumentoida tehdyt työt.

Asiantuntijatoimikunnan tavoitteena on selvittää merilinnoitteiden kunto ja määritellä niille kunnostustoimenpiteet. Aleksanterin patteri on tämän laajan selvitystyön aloituskohde. Tämän selvityksen avulla neuvottelukunta saa samalla selvityksen tarvittavien toimenpiteiden ja suunnittelun kestosta, laajuudesta ja resursseista.

Suunnitelmien päämääränä on taata rakennuksen käyttötarkoitus myös tulevaisuudessa sekä arkkitehtonisten ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilyminen ja samalla estää vaurioiden eteneminen tarvittavin toimenpitein. Suunnitelmissa on otettu kantaa töiden suoritusjärjestykseen, jatkotoimenpiteisiin, kustannusarvioon, työvoimantarpeeseen ja tehty alustava yleisaikataulu.

Työ on osa syventäviä opintojamme Helsingin teknillisen korkeakoulun ja Oulun yliopiston arkkitehtuurin osastoille. Työmme tarkastavat oppilaitosten puolelta Helsingin teknillisen korkeakoulussa professori Vilhelm Helander ja Oulun yliopistossa apulaisprofessori Yrjö Tuppurainen.

2. VALLISAAREN LYHYT HISTORIA

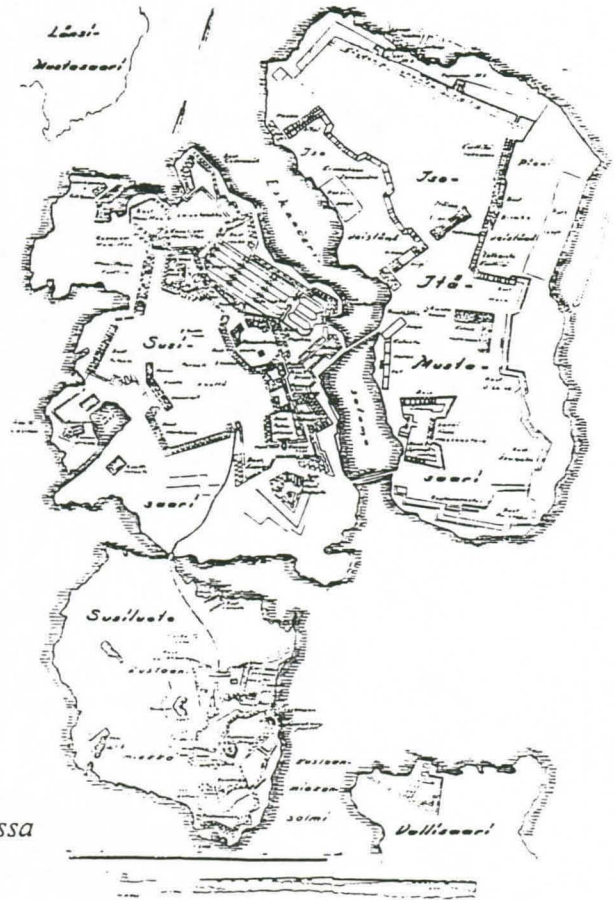
2.1 Linnoitukset ennen Krimin sotaa

Ensimmäiset linnoitteet rakennettiin Erik Sporen johdolla 1554. Kustaanmiekan salmen rannat suojattiin vallein, joilta tuli voitiin kohdistaa salmessa purjehtiviin aluksiin. Träskönä (Vallisaa-ri) tunnettua saarta alettiin kutsua vallien rakentamisen jälkeen Skanslandetiksi. Suojavallit unohdettiin ja vuosien saatossa ne rapautuivat kokonaan.

Kustaanmiekan salmen suojaaminen muuttui ajankohtaiseksi, kun Helsingin keskus siirrettiin nykyiselle paikalleen Vironniemelle. Vuonna 1656 Johan von Rodenburgille annettiin tehtäväksi rakentaa uudet vallit ja laajentaa aikaisempaa linnoitusta. Nämäkin vallit rapautuivat pian hoidon puutteessa.

Viaporin linnoituksen perustaminen muutti rajusti lähisaarten elämää. Ensimmäisen suunnitelman mukaan, jonka Kuningas Fredrik hyväksyi 9.11.1747, Skanslandetiin suunniteltiin kesto-linnoituslaitteita. Tämä suunnitelma oli kuitenkin epärealistinen. Seuraavina vuosina Ehrensvärd laati useita, realistisempia suunnitelmia, jotka supistivat linnoituksen kokoa.

Suunnittelu ja rakentaminen etenivät vaiheittain. Skanslandetiin (Vallisaari) sijoitetun raveliin tehtävänä oli suojata Kustaanmiekkää. Linnoituksen rakentaminen saaren luoteiskärkeen alkoi kahden kasematin muuraamisella vuonna 1756. Raveliinin muureja rakennettiin vielä muutama vuoden ajan. Ilmeisesti muurit olivat keskeneräiset Suomen sodan syttyessä vuonna 1808.

Kuva 1. Skanslandetin raveliini on kuvan oikeassa alareunassa. Se ei ilmeisesti koskaan valmistunut. Suomenlinna 1748-1948, Sario-Valpasvuo, Helsinki 1948.

Skanslandet toimi ruotsalaisena aikana Viaporin huoltosaarena, josta saatiin polttopuita ja heiniä. Viaporin asukkaat viljelivät maata ja laidunsivat karjaansa Skanslandetilla. Saarella toimi myös viinanpolttimo Krimin sotaan saakka. Nykyisin saari on metsittynyt kauttaaltaan, mutta aikaisemmin se on ollut lähes puuton kalliosaari, jonka maisemaa ovat hallinneet sekä suuret lakikalliot että venäläisten rakentamat patterit.

1700-luvulla Helsingin kaupunki määräsi luotsit muuttamaan mantereelta työnsä lähelle. Vastahakoisesti Skanslandetille muuttaneet luotsit asuivat saarella pienissä mökeissä aina 1870-luvulle saakka, jolloin venäläisten sotilasviranomaisten käskystä saaren pohjoispuolelle rakennettiin luotseille tiilinen kerrostalo. Seuraavat pari vuosikymmentä luotsit asuivat saarella. Vuonna 1908 aloitettiin uuden asuinrakennuksen rakentaminen Hylkysaareen. Talon valmistuttua luotsit muuttivat pois Skanslandetilta.

Suomen sodassa Skanslandet oli Viaporin piirittävien venäläisjoukkojen hallussa. Yhteensä 10:stä piirityspatterista viisi sijaitsi Skanslandetilla. Aseistuksena Skanslandetin pattereilla oli 21 kanuunaa, 20 mörssäriä ja 2 jedinorogia. Viaporilla oli ylivoimainen tykistö piirittäviin venäläisiin verrattuna. Kuitenkin linnoitus antautui 3. toukokuuta 1809. Antautuminen on eräs Suomen historian suurista mysteereistä. Huolimatta sodan päättymisestä Ruotsin ja Venäjän

välillä sotatila Venäjällä jatkui useita vuosia. Tykistö ja patterit pidettiin Viaporissa toiminta-
valmiina. Sotasäälytykistön siirtäminen valleilta suojaan aloitettiin vasta vuonna 1814. Viaporin
merkitys Pietarin ja Suomenlahden puolustukselle korostui, kun Viapori kohotettiin
ensimmäisen luokan linnoitukseksi 1812. Tämä päätös takasi ainakin periaatteessa varainsaan-
nin. Venäjän sotilaspiireissä Viaporia pidettiin nykyaikaisena ja tehokkaana linnoituksena.

Uusia linnoituksia ei rakennettu ennen vuosisadan puoliväliä. Rakennustyöt keskittyivät yleis-
hyödyllisiin rakennuksiin sekä rakennusten ja muurien ylläpitoon. Vuonna 1821 laaditussa
tykistön sijoitussuunnitelmassa ehdotettiin linnoituksen sijoittamista Skanslandetille. Saaren
linnoittaminen oli suunnitelman laatijan mielestä ensiarvoisen tärkeä kysymys koko Viaporin
puolustukselle.

Seuraavana vuonna suunnitelmia karsittiin, mutta hankkeet eivät edenneet esityksiä pidemmäl-
le. Rauhana aikana oli vaikea perustella kalliita, miljoonia ruplia maksavia linnoitushankkeita,
siksi uusia linnoitteita ei rakennettu.

Skanslandetilla sijainneita pattereita oli ilmeisesti kunnostettu Suomen sodan jälkeisinä vuosi-
kymmeninä, koska vuonna 1832 annetussa Viaporin tykistön vahvuusilmoituksessa Skanslan-
detin vahvuudeksi ilmoitettiin 64 tykkiä. Näin taattiin ainakin vähäinen puolustusvalmius.
Seuraavissa vahvuusilmoituksissa ei löydy mainintaa saaren tykeistä. Ilmeisesti tykkien
vanhentumisen seurauksena pattereita ei enää huomioitu.

2.2 Krimin sota ja sen jälkeinen aika

Venäjän harjoittama aggressiivinen ulkopoliittikka Balkanilla johti poliittisen ilmapiirin kiristy-
miseen vuonna 1850. Venäjä pyrki turvaamaan pääsynsä Välimerelle ja ajautui kohti avointa
yhteenottoa Turkin kanssa. Kiristynyt tilanne näkyi Viaporissa useina korkean tason tarkastus-
käynteinä. Linnoituksessa havaittiin useita heikkouksia ja puutteita: se oli huonossa kunnossa
ja tykistö vanhentunutta. Vuonna 1853 kenr. adj. N. A. Arkassin käynnin jälkeen aloitettiin
linnoitustyöt.

Krimin sotaa voidaan pitää käännekohtana Skanslandetin linnoittamisessa. Uusia pattereita
rakennettiin koko Viaporissa, mutta erityisesti sekä Skanslandet että Kuninkaansaari saivat
Viaporin puolustuksessa aivan uuden aseman. Rakentamattomat saaret mahdollistivat pattereiden
sijoittamisen myös syvyysuunnassa. Seuraavina vuosina saarten merkitys vain kasvoi
pattereiden lukumäärän kasvaessa ja tykistön uusiutuessa.

Skanslandetin linnoitustyöt aloitettiin rakennettamalla Kustaanmiekan rannalle nk. "vastakkai-
nen patteri" vuonna 1853. Se oli suoraviivainen 12 tykin maapatteri.

Kesäkuussa aloitettiin kahden muun patterin rakentaminen Skanslandetiin. Kaikki rakennetut
patterit olivat ns. maapattereita, joiden rintasuojat rakennettiin puusta tai luonnonkivistä.
"Ylempi patteri" tunnettiin myös "korotettuna patterina". Tämän patterin paikalla sijaitsee
nykyisin Aleksanterin patteri. Toinen kesäkuussa aloitetuista pattereista tunnettiin "etelä patte-
rina". Pattereita ei ollut vielä numeroitu, vaan ne tunnettiin rakennuspaikan mukaan. Eteläpatte-
teri sijaitsi Skanslandetin eteläpäässä.

linnoittamista tuli jatkaa. Hänen mielestään rakennetut patterit riittivät, mikäli rakennettaisiin pattereita tukeva keskuslinnoitus.

Ins. kenr. Sorokin oli vastuussa Skanslandetin linnoittamisesta. Hänen tarkoituksenaan oli rakentaa jatkuva lännenpuoleinen vallirintama lohkotuista kivistä ja siihen liittyen kaksi kasemattirakenteista patteria: keskuslinnake (patteri 9) rintaman puolustukseen, päällinnake (Aleksanterin patteri) reservien majoittamiseen ja amputarvikkeiden säilyttämiseen. Lisäksi suunnitelmiin kuului neljän maapatterin uudistaminen ja yhden uuden patterin rakentaminen saaren lounaisnurkkaan. Työt alkoivat vuonna 1860 ja valmistuivat vuonna 1863. Skanslandettiin valmistuneet patterit nostivat tykkien määrän 48:sta 113:sta. Puolan kapinan seurauksena Viaporissa suoritettiin vuosina 1863-1864 pattereiden kunnostustöitä. Ilmeisesti myös Skanslandetin pattereiden rintasuojia vahvistettiin ja korotettiin. Uusia pattereita ei kuitenkaan rakennettu.

Viaporin linnoituksen seuraava uudistusvaihe liittyi Venäjällä käynnissä olleeseen yleiseen sotilaalliseen uudistusprosessiin. Suuressa maassa uudet opit ja laitteet eivät levinneet kovin nopeasti. Esim. vuonna 1870 Viaporin 409 tykistä rihlattuja oli vain 16 (!). Tykkien perustat rakennettiin nyt lohkotuista kivistä (betonin käyttö yleistyi vasta 1880-luvulla, aluksi tykkien alustoissa) ja rintasuojat rakennettiin lohkotuista kivistä. Ampuma-aukot ja merlonit kävivät tarpeettomiksi. Rintasuojat vahvistettiin edelleen maapeitteellä, etteivät ammuksot olisi päässeet kivimuuriin asti. Patterit pyrittiin sijoittamaan korkeille kohdille, jolloin tulilinjalla oli suhteellisen suuri korkeus maahan ja mereen nähden.

Pattereiden uudelleen rakentaminen alkoi Viaporissa vuonna 1872. Skanslandetilla uusittiin ensimmäiseksi patterit 4 ja 5. Vuonna 1874 aloitettiin patteri 6:n (Aleksanterin patteri) muuttaminen kasarmiksi. Patteri 7:stä poistettiin tykit ja se varattiin varasto- ja miehistötiloiksi.

Vuonna 1876 Aleksanteri II:n vieraili Skanslandetilla. Saman vuoden lokakuulta on päivätty insinöörihallinnon käsky patteri 6:n nimen muutoksesta Tsesarevits-patteriksi. Suomalaiset nimittivät patteria Aleksanterin patteriksi. Samalla saaren historiallinen nimi Skanslandet muutettiin mahtikäskyllä Aleksandrovskiksi.

Vuonna 1878 uudistettiin patteri 9.

Vuonna 1879 Skanslandetin patterien tilanne oli seuraava:

- uudelleenrakennettuja ja aseistettuja pattereita olivat patterit 4, 5, 6, 8 ja 9
- uudelleenrakentamatta, mutta puolustukseen pystyviä pattereita 1 ja 11
- kokonaan uudistamatta ja aseistamatta patterit 2 ja 10

Tykkien perustoja uusittiin jo 1880-luvulla betonisiksi, mutta laajamittainen pattereiden betonointi alkoi vasta seuraavana vuosikymmenenä. Vuosien 1895-1900 aikana Aleksandrovskiin saarella uusittiin patterit 8, 9 ja 10. Näiden patteriden uudet rintasuojat valettiin betonista, ammuskomerot upotettiin rintasuojaan ja maapeitettä ei enää käytetty samassa mitassa kuin aiemmin. Osittain muutokset johtuivat miinapommeista saduista kokemuksista.

Vuoden 1885 tykistön sijoitussuunnitelmassa ei mainita enää patterita 4 ja 5, ilmeisesti ne yhdistettiin muihin patterihin.

Kuva 3. Vallisaaren yleisasemapiirros vuodelta 1884. Tällöin suurin osa pattereista oli uusittu vastaamaan uusia vaatimuksia. Pattereita 4 ja 5 ei enää esitä kartassa.
Mv Suomenlinna, VIK Va 83.

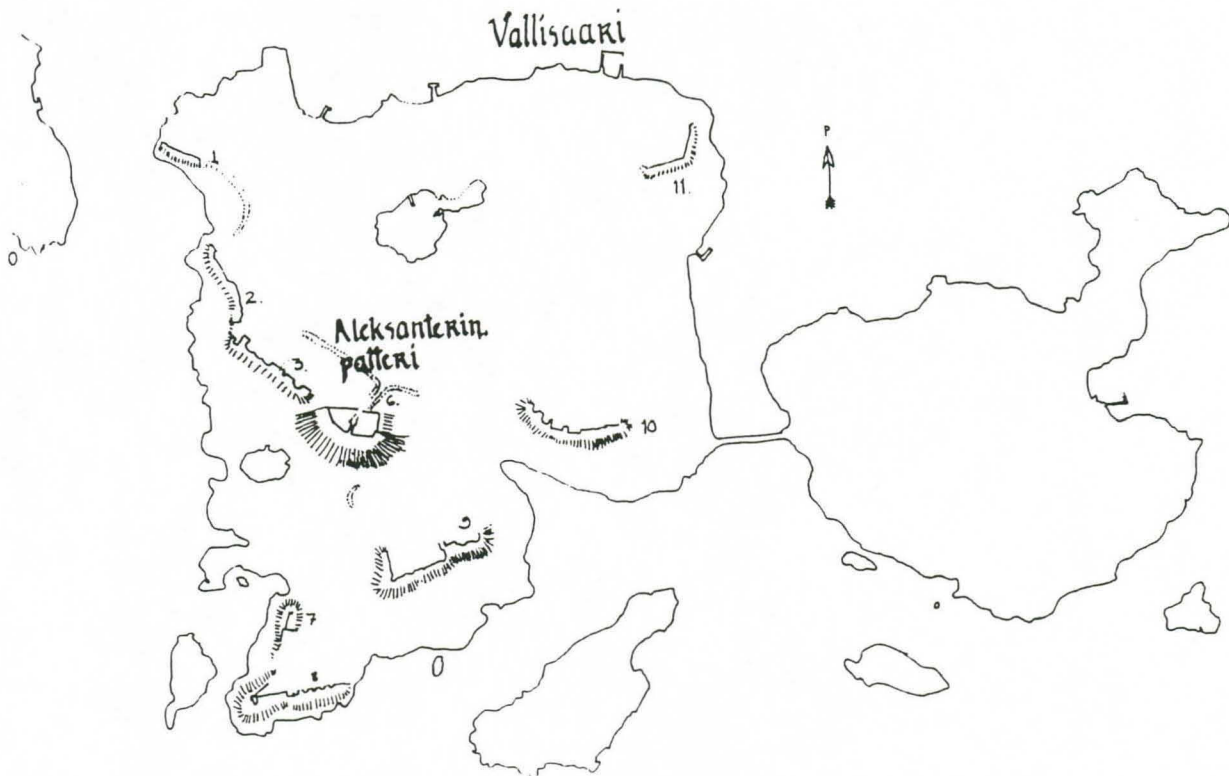
Vuosisatamme vaihteessa Viaporin puolustuksen painopiste siirtyi uloimmalle saarilinjalle. Sisempää puolustuslinjaa, johon Aleksandrovski kuului, ei enää modernisoitu. Tykistöä ei uusittu ja vanhentuneet tykit poistettiin pattereilta.

Vuoden 1912 asiakirjoista löytyy maininta patteri 9:n uudelleen rakentamisesta ja varustamisesta neljällä 75 mm rannikkotykillä.

Vuonna 1916 Aleksandrovkin aseistuksena oli neljä 11" ja 75 mm tykkiä.

Vapaussodan jälkeen saarelta löydettiin huomattava määrä aseita ja ammuksia. Itsenäisyyden jälkeen Vallisaari jäi Puolustusvoimien hallintaan. Saaren nimeksi vakiintui 1920-luvulla sen nykyinen nimi Vallisaari.

Vallisaarella on sijainnut erinäisiä Puolustusvoimien laitoksia mm. lataamo ja keskussääsese. Tällä hetkellä saari on linnakesaari.

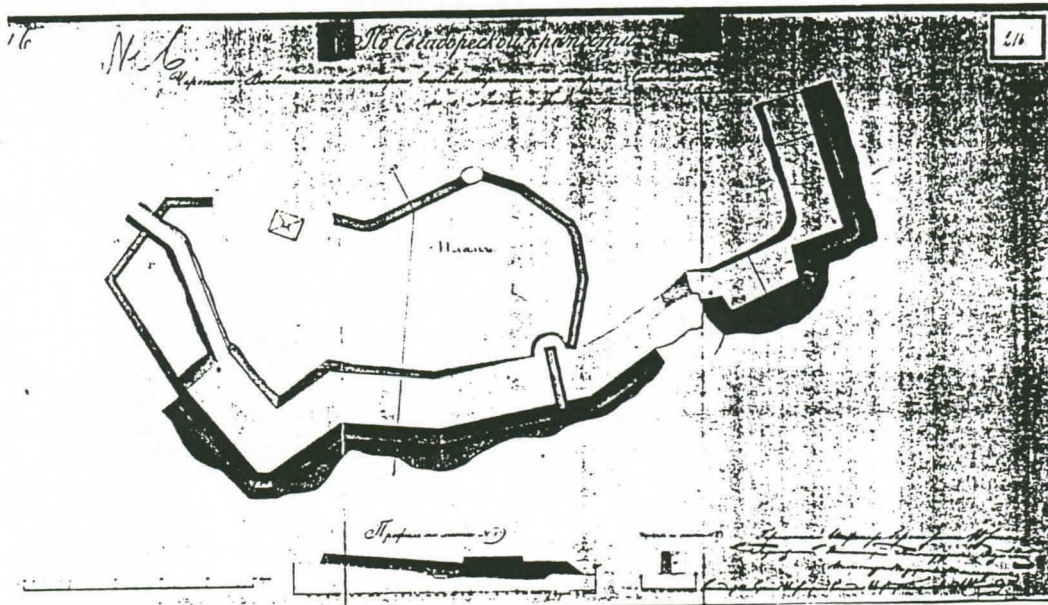

Kuva 4. Vallisaari nykyään. Piirros Rami Nurminen.

3. ALEKSANTERIN PATTERNIN HISTORIA

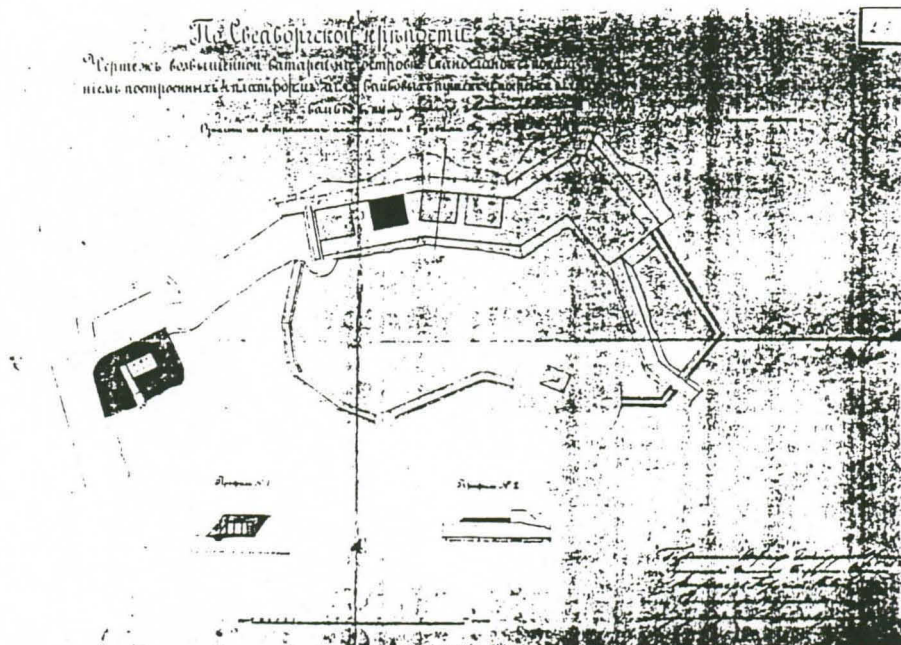
Vallisaaren pattereiden rakentaminen käynnistyi Krimin sodan aattona. Tarkoitus oli parantaa Viaporin linnoituksen puolustusvalmiutta, joka oli tarkastuksissa osoittautunut oletettua huonommaksi. Sota Balkanilla näytti väistämättömältä. Pietarin sotilasesikunnissa pelättiin suuren laivasto-osaston saapumista Itämerelle ja mahdollista maihinnousua. Aikaa ei ollut suurten kesto linnoitteiden rakentamiseen, siksi päädyttiin tilapäisiin, mutta tehokkaisiin maapattereihin. Skanslandettiin rakennettiin viisi uutta patteria.

Yläköpatterin (nyk. Aleksanterin patterin paikalla) rakentaminen alkoi heti, kun työt Kustaanmiekkan nk. vastakkaisella patterilla olivat päässeet kunnolla käyntiin. Yläköpatterin paikaksi valittiin korkea, Skanslandetia hallitseva lakikallio. Tällöin tykkien tulilinja oli tehokas suhteessa mereen. Korkea tulilinja edesauttoi tehottomien tykkien tulitusta ja helpotti tähtäystä (suustaladattavien ja rihlaamattomien tykkien tarkkuus oli huono ja ampumaetäisyydet eivät olleet pitkiä). Yläköpatterin pohjakaava noudatteli lakikallion muotoja. Paksu rintamuuri tehtiin lohkotuista kivistä ja sen suojaksi kasattiin kapeahko rintasuoja hiekasta. Rintamuurin takana oli leveä tykkitaso.

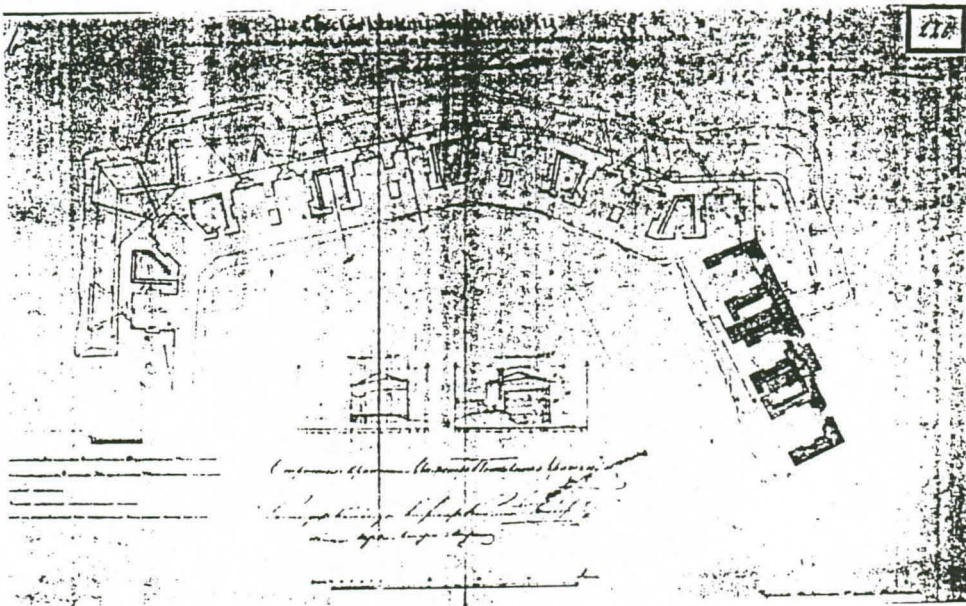
Kuva 5. Vallisaaren uudelleen rakennetun ylänköpatterin piirustukset 7.5.1855. Mv Suomenlinna, ViK Va 216.

Patterin aseistukseksi hankittiin neljä pommituskanuunaa. Tykkien alustat valmistuivat kesällä 1855. Tykkien perustat tehtiin eräänlaisen hirsiarinan päälle. Hieman syrjemmälle tykeistä sijoitettiin ruutikellari pommeille. Tiukan aikataulun takia ruutikellari rakennettiin hirsistä, joita suojaasi ohut hiekkakerros. Ruutikellari sijoitettiin niin, ettei sen katto noussut tykkitasoa korkeammalle.

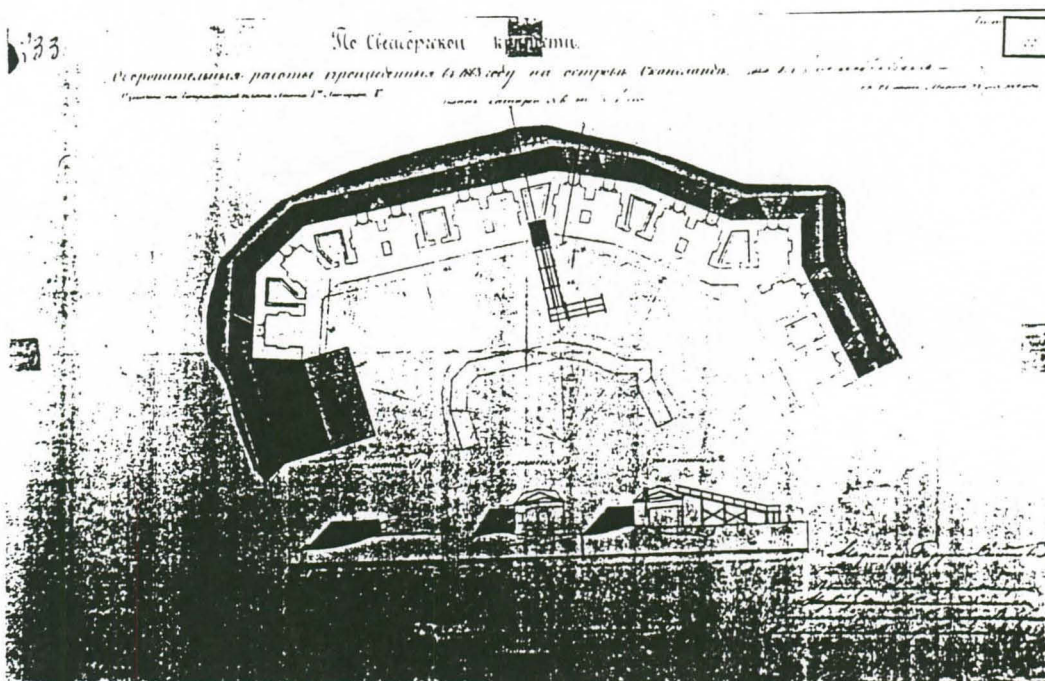

Kuva 6. Ylänköpatterin varustaminen neljällä asemasillalla pommitustykeille sekä pommeja varten rakennettavasta ruutikellarista vuodelta 1855. Mv Suomenlinna, ViK Va 217.

Viaporin pommituksen jälkeen jatkettiin Skanslandetin linnoittamista tehtyjen suunnitelmien mukaisesti. Yläköpatteri korvattiin suunnitelmissa keskuslinnoituksella. Yläköpatterin työt alkoivat vuonna 1860 ja ne saatiin päätökseen vuonna 1863. Krimin sodan aikainen maapatteri purettiin, mutta sen muoto saneli uuden patterin pohjan (kuva 7).

Kuva 7. Uudelleen rakennettavan patteri 6:n piirustukset vuodelta 1860. Piirustus osoittaa selvästi kuinka uusi patteri rakennettiin nuodattaen aikaisemman maapatterin muotoja. Mv Suomenlinna, VIK Va 226.

Kuva 8. Patteri 6:n pohjapiirustus ja profiilipiirustukset vuodelta 1863. Mv Suomenlinna, VIK Va 233.

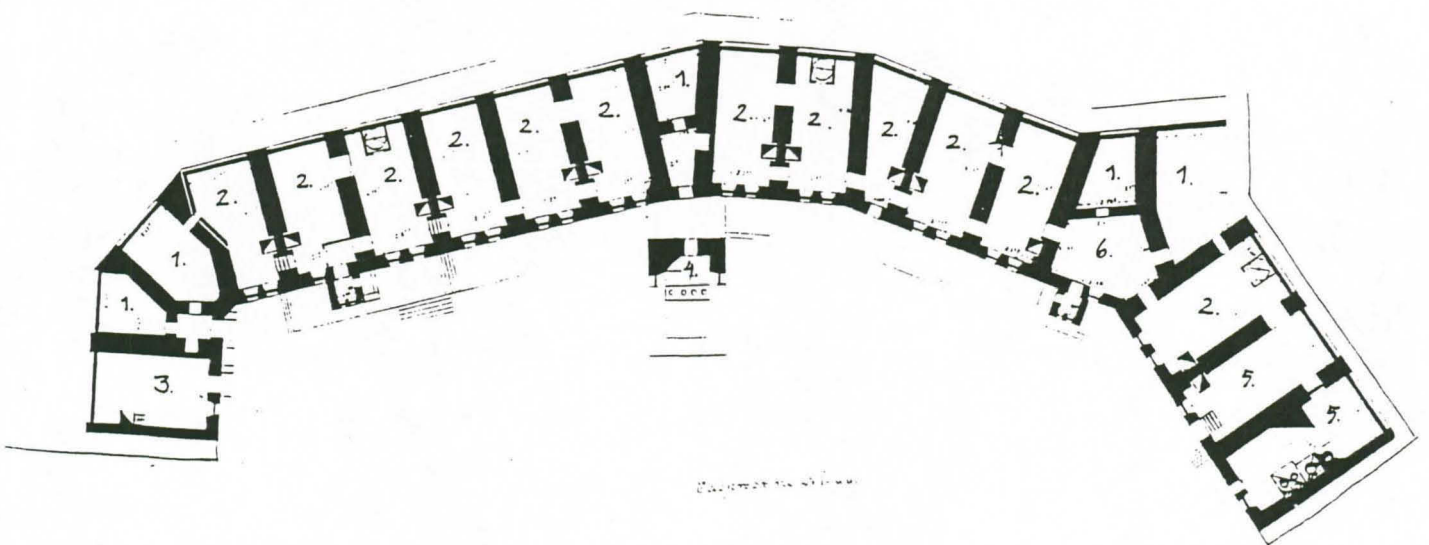
Patteri 6 (Aleksanterin patteri) rakennettiin kallioon saakka ulottuvalle luonnonkiviperustukselle. Perustusten päälle muurattiin tiilestä 20 kasemattia, joista seitsemässä sijaitsi ruutikellari ja loput olivat tykkikasematteja. Ruurikellarit olivat selustasta umpeenmuurattuja, tuuletettuja kasematteja. Tykkikasematit olivat selustasta avoimet ja ampuma-aukot sijaitsivat kasemattien etumuurissa. Patteria ei peitetty maalla kokonaan vaan kasematteja suojasi katto ja etumuuria hiekasta kasattu maaluiska. Vuonna 1869 patterilla suoritettiin koeammuntoja, jolloin ampuma-aukkoja vahvistettiin rautasidoksin. Samana vuonna valmistui patterille uusi rinta-suoja (luiskan kulmia muutettiin ja suojahiekan määrää kasvatettiin) sekä uudet tykkien alustat.

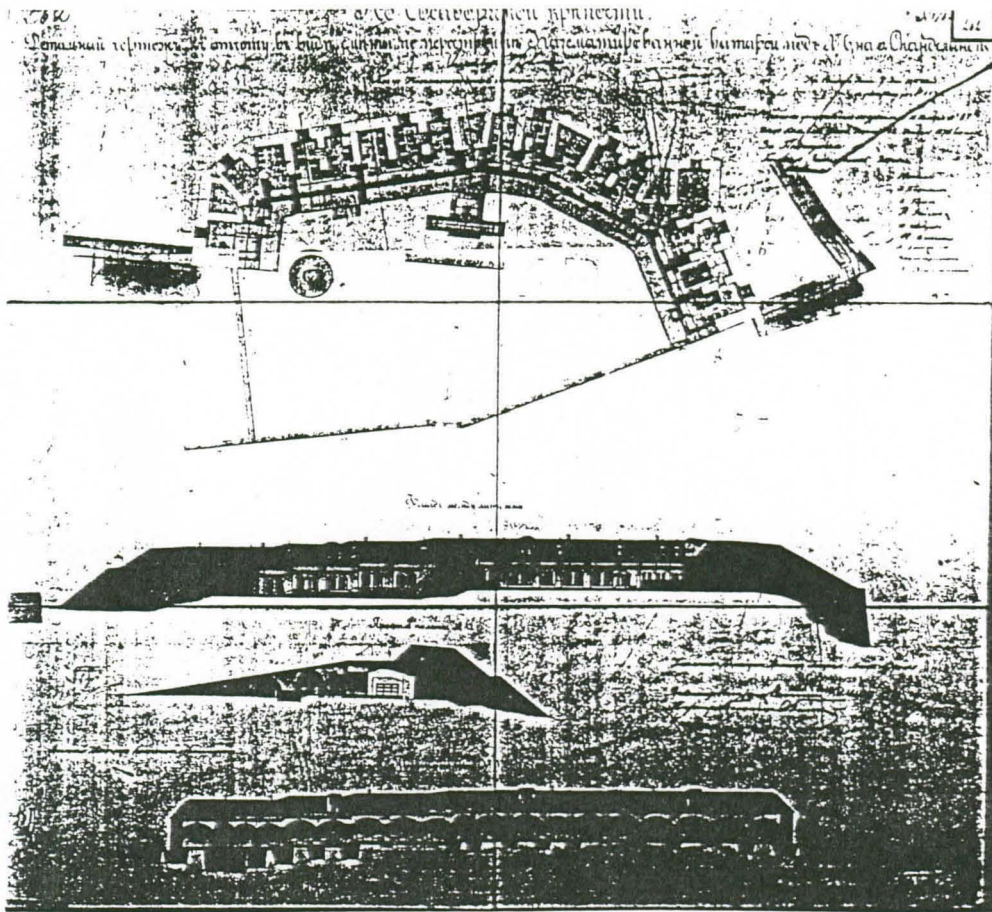
Skanslandetiin oli vuosikymmenessä kasvanut suuri varuskunta. Uusia miehistötiloja tarvittiin kipeästi. Patteri 7 varattiin miehistö- ja varastotiloiksi. Tästä huolimatta majoitustiloista oli puutetta. Patteri 6 päätettiin muuttaa kasarmiksi 500:lle miehelle. Suunnittelu käynnistyi vuonna 1871 ja patterin muutostyöt alkoivat vuonna 1874. Suunnittelun alkuvaiheessa mukana oli monta erityylistä ja -tyyppistä ehdotusta. Lopuksi päädyttiin tiilimuuraukseen selustamuurissa (julkisivu) sekä tykkien sijoittamiseen katolle.

Patterin muutostyöt valmistuivat vuonna 1876. Miehistötilat rakennettiin jatkamalla kasematteja. Huoneessa nro 1 (liite 1 rakennushistoriallisen inventoinnin huonekortit), näkyy selvästi vanhemman kasematin liitos uudempaan. Selustamuuri muurattiin tiilestä ja se on hieno näyte venäläisestä tiiliarkkitehtuurista. Tiilien saumat ovat ohutta makkarasaumaa (säilyneet hyvin). Detaljimaailma muurauksessa on sotilaallisen ankaraa ja yksinkertaista.

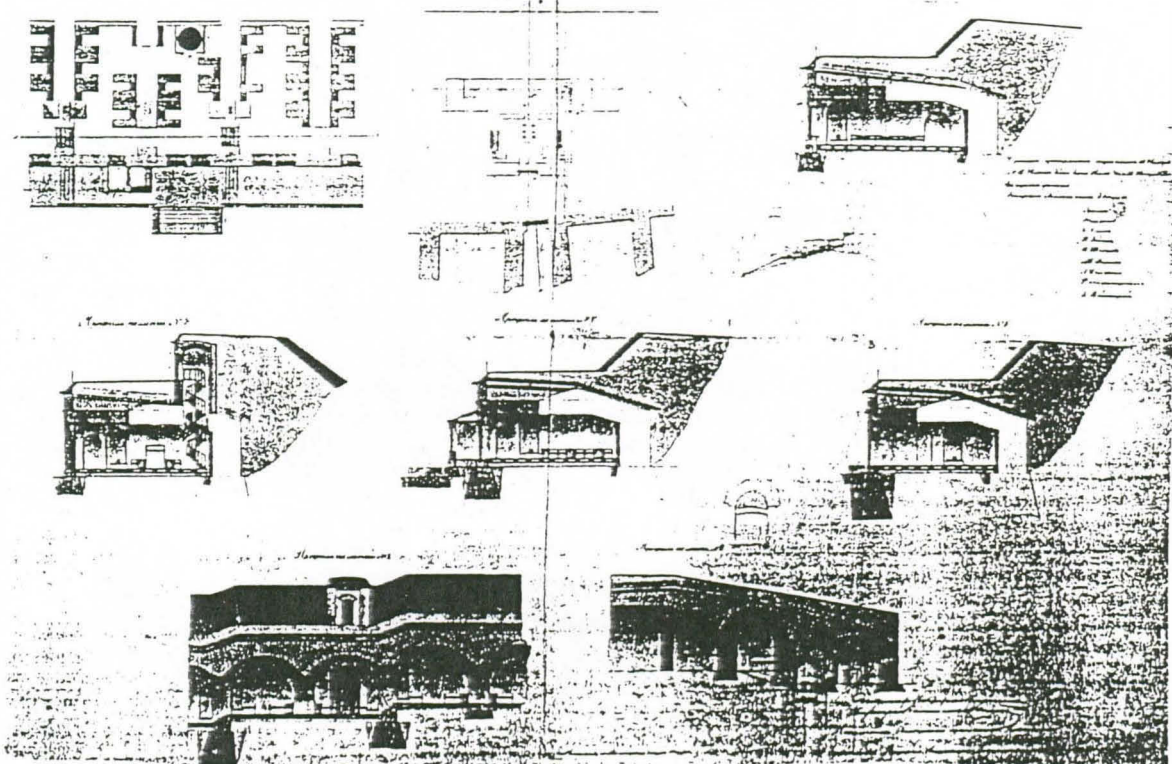
Seuraavassa selvitys kasemattien käytöstä vuodelta 1902 (*MV Suomenlinna, VIK Va 284 mukaan*):

- Linnoitustykistön
ammusten sijoituspaikat 1.
- Miehistötilat 2.
- Vartiosto 3.
- Käymälä 4.
- Keittiö 5.
- Peseytymistila 6.

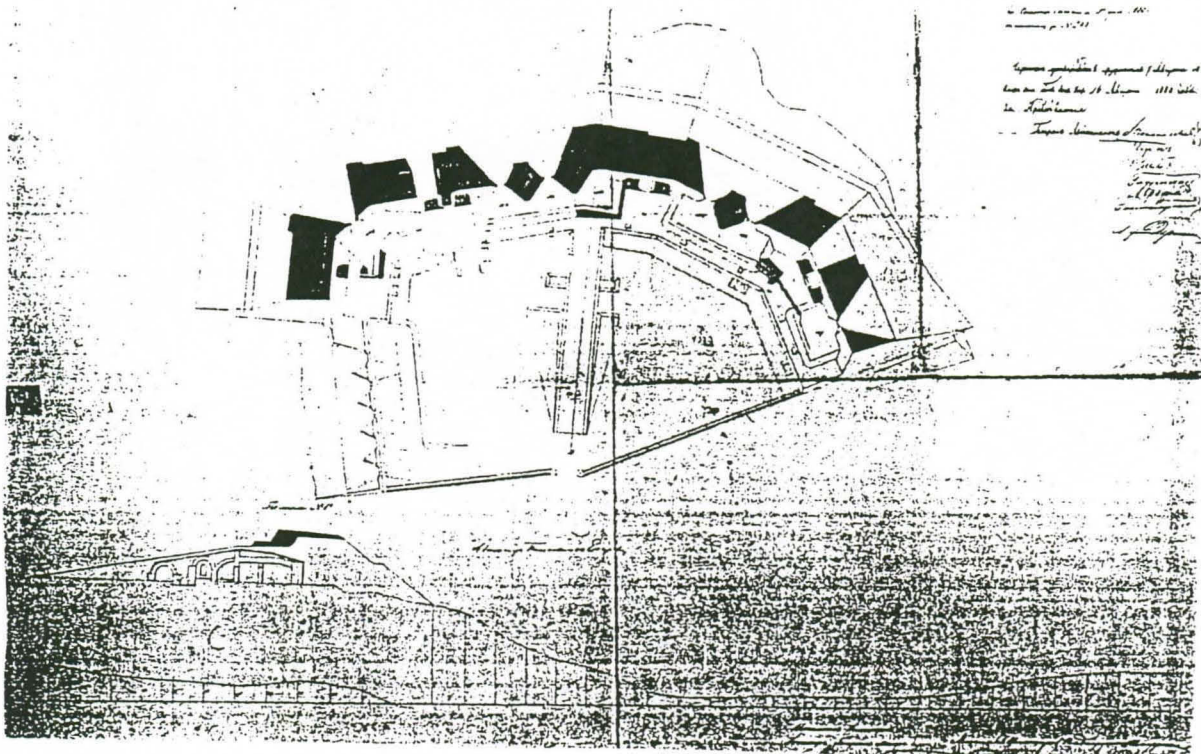
Kuva 9. Laajennetun patteri 6:n pohja-, fasadi- ja profiilipiirustukset vuodelta 1876. Piirustus vastaa muutamia julkisivun yksityiskohtia lukuunottamatta rakennettua patteria. Mv Suomenlinna, VIK Va 262.

Kuva 10. Profiilipiirustuksia tilikertomukseen vuodelta 1862. Mv Suomenlinna, VIK Va 264.

(VIK val 264 asiallinen on päivetty 7.6.1876
J. Lagerstedt)

Kuva 11. Aleksanterin patterin tykkitaso vuonna 1880. Mv Suomenlinna, VTK Va 270.

4. PATERIN MIEHISTÖ

Patteri on ollut sijoituspaikkana eri yksiköille. Seuraava lista ei ole tyhjentävä, vaan tiedot on kerätty eri lähteiden maininnoista:

- valmistumisen jälkeen, syksyllä 1876 miehistön asetti Dvinan jalkaväkirykmentin pataljoona
- vuonna 1897 patterilla oli suomenmaalaisen tarkk'ampujarykmentin kahdeksas komppania (Mv Suomenlinna, VTK Va 275)
- vuonna 1902 miehistönä oli Viaporin linnoituksen jalkaväkirykmentin opetuskomennuskunta (Mv Suomenlinna, VTK Va284)
- I:n Maailmansodan aikana miehistönä oli linnoitusjalkaväkirykmentin toinen komppania (Markus Manninen, Ensimmäisen Maailmansodan merilinnoitteiden inventointi).

5. PATERIN TYKISTÖ JA SIAINTI ERI AIKOINA:

YLÄNKÖPATERI	PATERI NRO 6	ALEKSANTERIN PATERI
 <p data-bbox="167 672 542 817"> - vuodet 1853 - 1859 - matala maapatteri - rintasuojat lohkotuista kivistä, suojattu maavallilla </p> <p data-bbox="167 929 526 996"> tykistö: 1855 neljä pommikanuunaa </p>	 <p data-bbox="574 672 917 817"> - vuodet 1860 - 1874 - tiiliholvatut tykkikasematit - ulkomuuri luonnonkivistä, suojattu maavallilla </p> <p data-bbox="574 929 917 1030"> tykistö: 1869 15 kpl 8" kanuunaa 1 kpl 9" kanuuna </p>	 <p data-bbox="973 672 1356 884"> - vuodesta 1874 - - tiiliholvatut miehistökasematit - selustamuuri tiilestä, koko rakennelma suojattu maalla - avoin tykkipatteri kasarmin päällä </p> <p data-bbox="973 929 1308 1030"> tykistö: 1876 8" ja 9" kanuunoita 1 kpl kanuuna </p> <p data-bbox="973 1064 1316 1164"> 1885 7 kpl 9" kanuunaa 5 kpl yhden puudan jedinorogia </p> <p data-bbox="973 1198 1308 1243"> 1912 7 kpl 9" kanuunaa </p>

Perustuu Paavo Talvion kirjoituksiin Viaporin tykistöstä venäläisenä aikana

6. KESÄLLÄ 1996 TEHDYT TOIMENPITEET ALEKSANTERIN PATTERNILLA

Neuvottelukunnan kokouksen jälkeen aloitimme yhteistyökumppanien etsimisen Suomenlinnan hoitokunnasta (arkkitehdit Tuija Lind ja Heikki Lahdenmäki), Helsingin yliopiston Luonnontieteellisestä keskusmuseosta (FK Arto Kurtto), Museovirastosta (tutkija Ulla-Riitta Kauppi) ja Suomenlinnan Rannikkorykmentistä (komentaja, Ev Ossi Kettunen).

Rakennushistoriallinen inventointi ja hankesuunnitelma laadittiin itsenäisesti. Työn edistyessä olemme saaneet arvokkaita neuvoja, ohjeita ja vihjeitä eri tahoilta työn loppuun saattamiseksi.

Työ tuli yllätyksenä, ilman suurempia alkuvalmisteluja ja aikataulu osoittautui kireäksi. Suunnitelmat ja toimenpiteet tehtiin päätyön ohessa. Laadimme Suomenlinnan hoitokunnan ohjeiden mukaisesti alustavan aikataulun kesä - syksy 1996 (liite 2). Pysyimme aikataulussa hyvin, ainoastaan dokumentointivaihe viivästyi suunnitellusta ajankohdasta. Dokumentointivaiheen kesto oli alimitoitettu aikataulussamme.

Osa työvaiheista oli meille uusia: kunnostussuunnitelma ja koekuopat. Työ oli mielenkiintoinen, opettavainen ja raskas sekä harjoitustyö syventäviin opintoihimme. Mahdollisuutta ei voinut olla käyttämättä.

Kesällä 1996 tehdyt toimenpiteet jakautuivat seuraavasti: materiaalin etsiminen ja suhteiden luominen, kasvillisuuskartoitus ja raivaustyö, topografinen mittaus, rakennushistoriallinen inventointi ja koekuopat. Kaikista toimenpiteistä on lyhyt selostus ohessa.

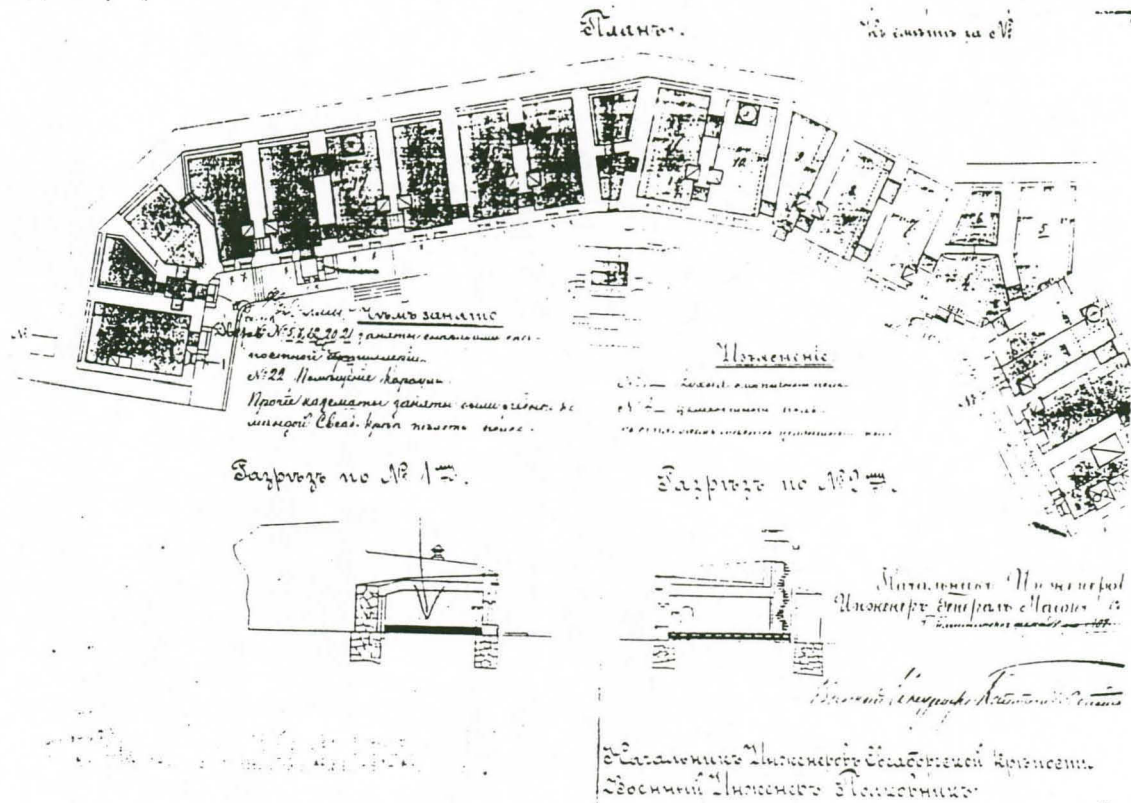
6.1 Materiaalin etsiminen ja suhteiden luominen

Vanhoihin pääpiirustuksiin tutustuimme Museoviraston Suomenlinnan dia-arkistossa. Dioista saimme käsityksen kohteesta ja sen historiasta. Museoviraston kuva-arkistosta osa pääpiirustuksista kopioitiin apukuviksi.

Kirjallisuutta haimme Helsingin kaupungin-, Teknillisen korkeakoulun- sekä Maanpuolustuskorkeakoulun kirjastoista ja luimme aihetta käsittelevää kirjallisuutta Museoviraston rakennushistorianlaitoksella. Kirjallisuudesta oli vaikea löytää Vallisaarta koskevaa materiaalia itsenäisyyden ajalta. Syynä lienee saaren asema Helsingin edustan meripuolustuksessa.

Yhdyshenkilönä Suomenlinnan hoitokunnasta oli arkkitehti Tuija Lind. Hänen opastuksella kävimme työsiirtolatyömailla katsomassa mm. koekuoppien kaivamista, restaurointitöiden toteuttamista ja tärkeintä miten tuloksia dokumentoidaan ja raportoidaan. Katselimme mm. heidän tekemiä dioja korjauskohteista, koekuoppakarttoja ja luimme heille tehtyjä tiilisyöpätutkimuksia ja hankesuunnitelmia.

Museoviraston yhdyshenkilönä oli tutkija Ulla-Riitta Kauppi. Häneltä saimme luettavaksi ruotsin ja tanskan kielisiä linnoiterakennelmien restaurointisuunnitelmia ja suomenkielisiä raportteja eri restaurointikohteista.

Kuva 12. Piirustus kustannusarvioon puulattioiden vaihtamisesta asfalttilattioiksi 17.09.1902. Suomenlinnan linnoituksen insinöörien päällikkö sot.ins.eversti Ivanov. Mv Suomenlinna, 17K Va 284.

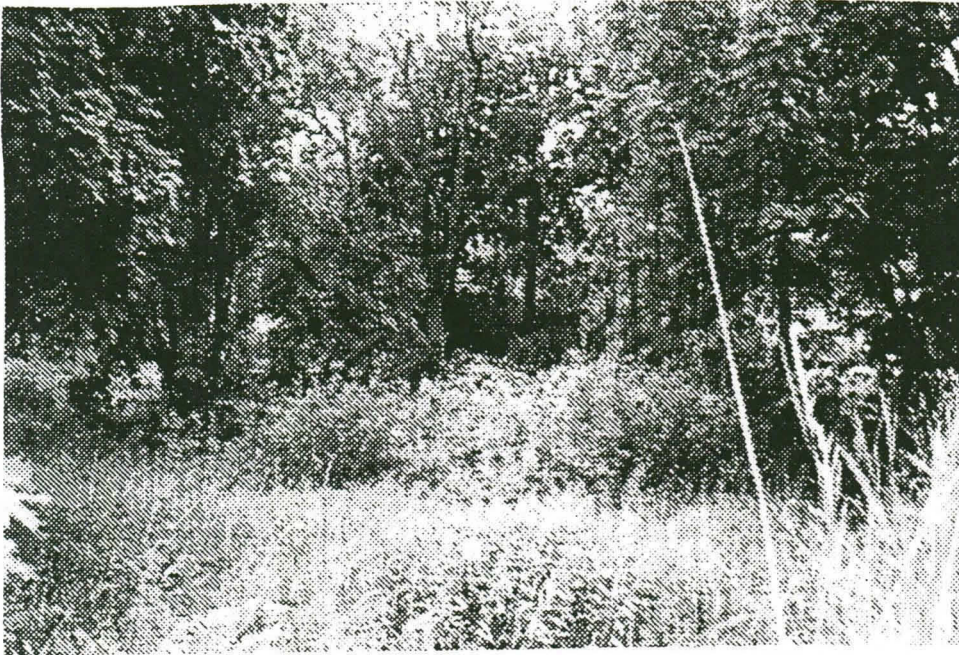
Suomenlinnan Rannikkorykmentin yhdyshenkilönä toimi komentaja, Ev Ossi Kettunen. Hänen avulla saimme kaikki joukko-osastoon liittyvät järjestelyt kuntoon. Hän antoi meille luettavaksi merilinnoitteita käsittelevää kirjallisuutta.

PhRakL:n Helsingin rakennustoimiston rakennuspäällikkö Aki Toivosen avulla mahdollistettiin tämä työ. Hänen suostumuksellaan saimme käyttää osan työajasta työn tekemiseen sekä rakennustoimiston tiloja.

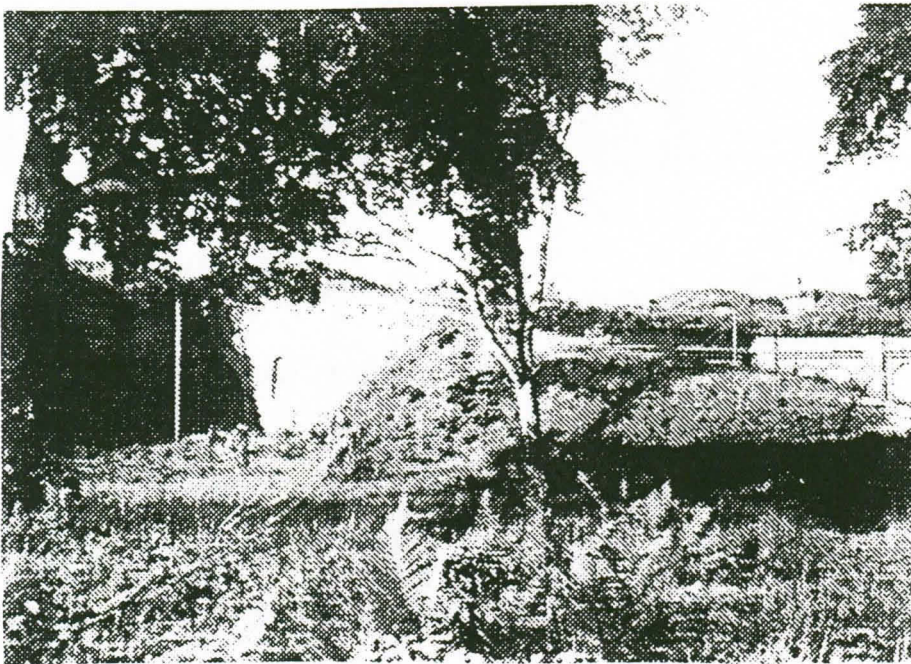
6.2 Kasvillisuuskartoitus ja raivaustyö

Kasvillisuuskartoitus alkoi Aleksanterin patterilla olevien uhanalaisten kasvien selvittämisellä Luonnontieteellisen keskusmuseon amanuessi, FK Arto Kurton kanssa, sekä raivattavien kasvien ja puiden ja humusmaan läjityspaikkojen suunnitelemisellä. Kiinteistöltä ei löytynyt uhanalaisia kasveja, sillä ne olivat hävinneet horsmien, nokkosten ja pajujen vallatessa piha-alueet. Liitteessä 3 näkyy Vallisaassa kasvavien harvinaisten kasvilajien kasvupaikkoja ja liitteestä 4 näkyvät arvokkaimmat kasvillisuusalueet (FK Arto Kurton selvitykset).

Piha-alueilta raivattiin horsmat, nokkoset, pajut ja osa puustosta (linnoituksen päältä ja luiskalta kaadettiin linnoitusta vaurioittavat puut). Piha 2:lla säästettiin kolme suurta puuta (2 vaahteraa ja saarni). Raivauksen suoritti PhRakL:n Helsingin rakennustoimiston puutarhuri Vesa Tuisku. Puut ja oksat läjitti Suomenlinnan Rannikkorykmentti.

Kuva 12. Luiska kuvattuna piha 2:lta ennen raivausta. Kuva Niina Nurminen

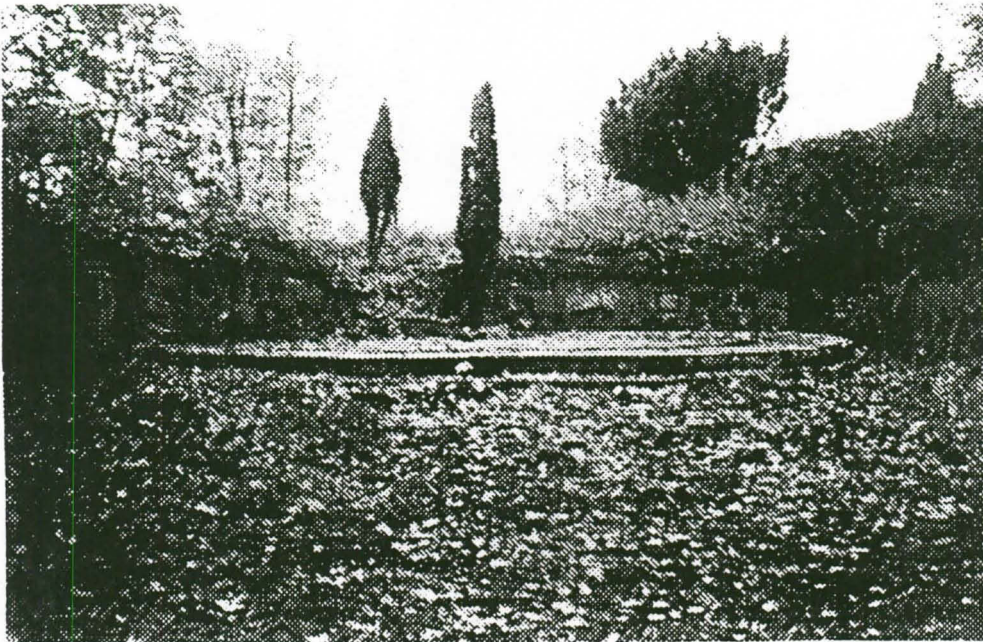

Kuva 13. Luiska kuvattuna piha 2:lta raivauksen jälkeen. Kuva Niina Nurminen

Aleksanterin patterin raivauksen yhteydessä puhdistettiin kaksi patteri 3:n tykkipihaa. Tykkipihoilta poistettiin niittykasvillisuus ja humusmaa tykkien alustoilta. Tykkipihat puhdistettiin Suomenlinnan Rannikkorykmentin toimesta.

Kuva 13. Tykkipiha 1 ennen raivausta. Kuva Niina Nurminen

Kuva 14. Tykkipiha 1 raivauksen jälkeen. Kuva Niina Nurminen

6.3 Topografinen mittaus

Topografinen mittaus tehtiin pihan raivauksen ja läjityksen jälkeen. Mittauksen suorittivat Puolustushallinnon topograakunnalla oleva kesäharjoittelija Heikki Heinonen ja Niina Nurminen.

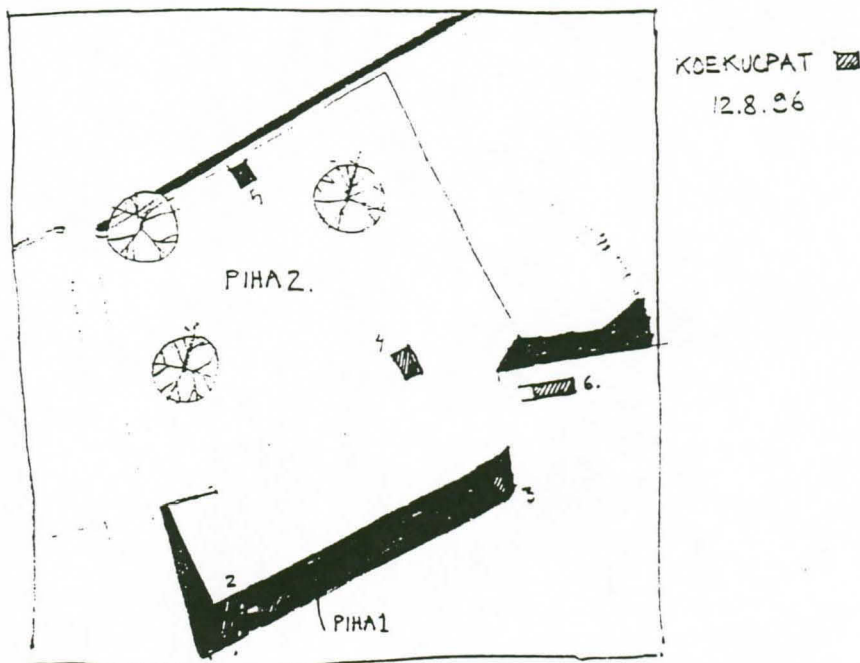
Mittaus aloitettiin saaren lounaiskärjestä olevalta kiintopisteeltä. Pisteeltä edettiin kahta kiintopistettä käyttäen Aleksanterin patterille. Patterilla mitattiin rakennuksen kulmapisteet vallien päältä, julkisivun aukot ja korkomerkit (liite 5).

6.4 Koekuopat

Koekuoppien suunnittelutyö aloitettiin yhdessä Suomenlinnan hoitokunnan kanssa. Pohdittiin, mistä, miten ja mitä halutaan etsiä koekuopista. Kävimme heidän koekuoppatyömaillaan: opimme koekuoppien tekemisen (koekuoppien seinämiä ei luiskata vaan tehdään mahdollisimman suoriksi), kuopat tehdään pääasiassa lapiotyönä.

Koekuoppien kaivaminen tapahtui kahdessa vaiheessa. Koekuopat 1 ja 3 kaivettiin inventointi- ja kunnostussuunnitelman tekijöiden puolesta. Kuopat 2, 4, 5 ja 6 tehtiin kahden varusmiesryhmän voimilla (työnjohtajana toimi Niina Nurminen). Kuoppien kaivaminen oli erittäin hidasta, sillä piha-alueilla oli paljon tiilimurskaa. Kuoppia valmistui kaksi kappaletta päivässä.

Piha-alueilla kaivettiin viisi ja vesikatolla yksi koekuoppa. Koekuoppakartta on alla. (Piha 1 = rak. reunakivetyt ja piha 2 = muu piha-alue).

Kuva 15. Koekuoppien 1 - 6 sijainti käsivaraisesti piirretyllä kartalla 12.08.1996. Piirros Rami Nurminen

Koekuopat numero 1 ja 3 käsittivät piha 1:n kenttäkivetyksen kunnan ja mahdollisen vedenpoistojärjestelmän selvittämisen. Kenttäkivetyks on säilyneeltä osaltaan hyvässä kunnossa. Koekuoppien kohdalta ei löytynyt vedenpoistojärjestelmää. Lisätutkimusten avulla on selvitetävää koko piha 1:n vedenpoistojärjestelmä ja mikäli sitä ei löydy, niin sellainen on suunniteltava yhdessä Suomenlinnan hoitokunnan kanssa.

Koekuopat 2 ja 5 käsittivät piha 2:n kenttäkivetyksen kunnan selvittämisen. Koekuoppien perusteella ei voida sanoa onko kenttäkivetystä jäljellä, sillä kuopista ei löytynyt selkeää kenttäkivetyksiä, vaan yksittäisiä kiviä. Kuopasta 4 löytyi luonnonkiviperustus, jonka merkitys jäi epäselväksi. Tälle kohdalle on piirretty kaivo Venäjän vallan aikaisissa piirustuksissa.

Koekuoppa 6:n avulla tutkittiin vedeneristysmateriaaleja. Kuoppa kaivettiin piipun juurelta. Eristeenä on käytetty savea ja soraa. Lisäselvityksissä on kaivettava katolle vielä yksi koekuoppa huoneen 4 seinälinjan yläpuolelta. Kuopan avulla selvitetään vesieristeen ja vedenheittäjien kunto (julkisivussa kosteuden aiheuttamaa tummentumaa).

Koekuoppa nro 1:

Tavoite:

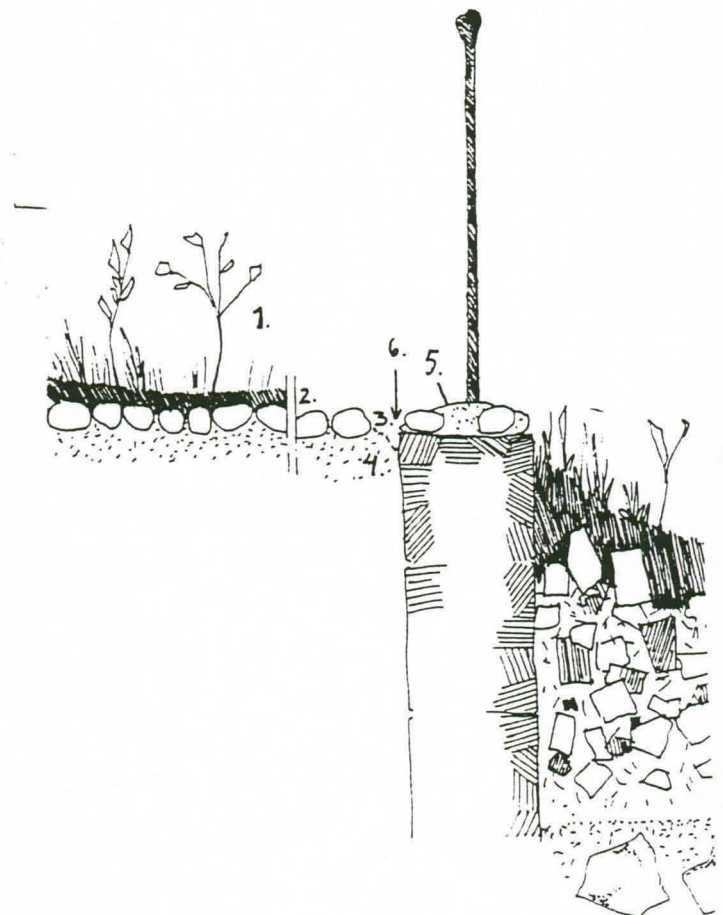
- kävelytasanteen pinnoitteen selvittäminen
- veden poistumisen selvittäminen tasanteella

Selvitys:

- 1. pinnalla oli kasvillisuutta mm. nokkosta, heinä ja pieniä puun taimia
- 2. 2-10 cm multaa/ humusta
- 3. kenttäkivetyks (hyvässä kunnossa)
- 4. hiekkaa

Huomioita:

- seinän vierustalla kivet suurempia
- 5. sementtivalu
- 6. alkava syöpymisvaurio
- lopun kenttäkivetyksen esiinkaivaminen helppoa

Koekuoppa nro 2:

Tavoite:

- reunusmuurin esiinkaivaminen
- mahdollisen kenttäkivetyksen etsiminen
- mahdollisen vedenpoistojärjestelmän etsiminen

Selvitys:

- pintakerros (kasvillisuus/multa/humus) 5-10 cm
- tiilimurskaa + humus 30 cm
- humusta 15 cm
- hiekkaa 20 cm
- isoja kiviä, räjäytysjätettä (?)

Koekuoppa nro 3:

Tavoite:

- kenttäkivetyksen esiinkaivaminen
- portaan liittyminen tasanteelle

Selvitys:

- 1. pinnalla oli kasvillisuutta mm. nokkosta, heinä ja pieniä puun taimia
- 2. n. 20 - 30 cm läjitemaata
- 3. kenttäkivetykset (hyvässä kunnossa)
- 4. hiekkaa

Koekuoppa nro 4:

Tavoite:

- kenttäkivetyksen etsiminen

Selvitys:

- pintakerros (kasvillisuus, multa, humus) 10 cm
- läjitysmaata (tiiltä ja humusta) 30-40 cm
- hiekka

Huomioita:

- koekuopasta löytyi selkeä hiekkakerros ja muutama kenttäkivi, kenttäkivetystä ei löytynyt

Koekuoppa nro 5:

Tavoite:

- kenttäkivetyksen etsiminen

Selvitys:

- pintakerros (kasvillisuus/multa/humus) 10 cm
- humusta 45 cm
- kivenlohkareita, ei kuitenkaan kenttäkivetystä mahdollinen kaivon (?) muuri

Kuopat numerot 2, 4 ja 5 antavat olettaa, ettei piha 2:lla ole jäljellä kenttäkivetystä. Asian varmistamiseksi tarvitaan lisätutkimuksia.

Koekuoppa nro 6:

Tavoite:

- vesikaton materiaalien selvittäminen

Selvitys:

-pintakerros

-humusta

10 cm

-hiekkaa

30-50 cm

-savi

3-5 cm

-sora

5 cm

-sementtivalu

7. LÄHTEET:

ARKISTOLÄHTEET:

Museovirasto,

Suomenlinna, Venäläisen Insinöörikomennuskunnan piirustukset, Vallisaari
(Mv Suomenlinna, VIK Va).

KIRJALLISUUTTA:

Enqvist, Ove

Vallisaari, Suomenlinna 1988.

Lagerstedt, John

Helsingin maa- ja merilinnoitukset vuosina 1748-1917, Helsinki, 1984.

Manninen, Markus

Ensimmäisen Maailmansodan merilinnoitteiden inventointi, julkaisematon
aineisto.

Talvio, Paavo

Viaporin linnoitus ja sen tykistö 1808 - 1855, Sotahist. seura ja sotamuseo,
vuosikirja X, Hki-Joensuu 1978.

Viaporin linnoitus ja sen tykistö Krimin sodasta vuosisadan vaihteeseen,
Sotahistoriallinen Aikakausikirja 1, Hki-Joensuu 1980

Viaporin linnoitus ja tykistö vuosisadan vaihteesta vallankumoukseen,
Sotahistoriallinen aikakausikirja 2, Hki-Joensuu 1983.

Tasihin, Juhani

Viaporin kapina Museoviraston rakennushistorian osasto, julkaisu nro 13,
Helsinki, 1984.

LIITE 1.

Rakennusinventoinnin huonekortit

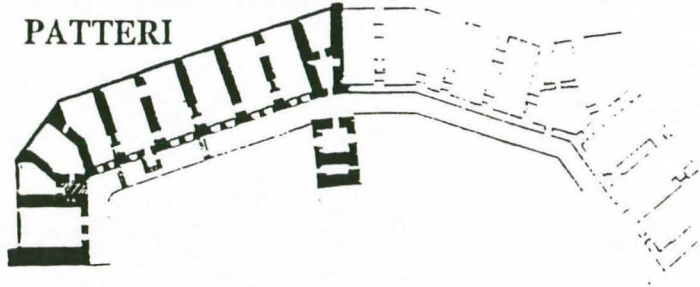

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen inventointi, elokuu 1996

huononumero 3.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1876 väkiväkityksen jälkeen syntynyt oteistila. Huoneessa on lisäksi "putki" panostin ja latinkien välillä käytävälle nostamista varten.

Lattia laukkukalvia, uiko-oven vana kasvaa sammalta lattian päällä, muuten kunnossa.

lakkalusta seipyyt mitki koko matkalla, osittain irti seinästä

Semat rapattu tiiliseinä, pohjamaalina kalkkimaali, jonka päällä useita öljy(?) maalikerroksia

Katto rapattu tiilinen tynnyriholvi, kalkkimaali päällä

Ovet ja listat uiko-ovi luteri peilavi joka on vielä hyvässä kunnossa.
DETALLI Paksut karmit vuosisadan alusta?

Ikkunat ja listat —

Huom

kuvat

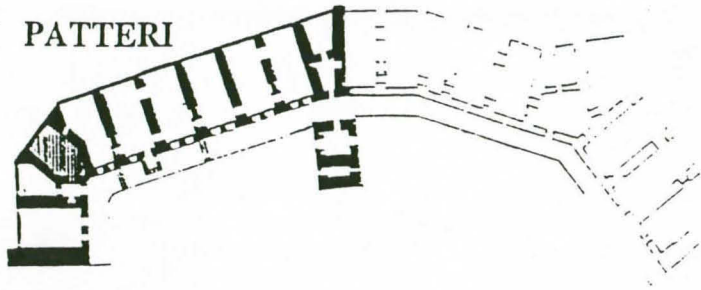
I Pönnin peilavi

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen
inventointi, elokuu 1996

kuocoenumero 4

Huoneenkäyttö ja muutokset: 1802 tykkikamari, päätyseinässä sijainnut ampuma-aukko. 1876 muutosten jälkeen ampuma-aukko muurattiin umpeen ja jäi tiiliseinän tiak-
si (tuuletava kaksoiseinä rakenne) toiminnut aluksi varikkona rautaa ajat-
kautta) ja myöhemmin ammusvarastona (ainakin v. 1902). Tyhjillään vuoteen 1996.

Lattia Lakkulattia, hyvässä kunnossa.

lalkahsta -

Semat Rapotut tiiliseinät, päällä kalkkimaali. Seinäessä aukko huoneeseen
E, aukossa ollut suukku, kadonnut

Katto rapattu tiilinen tynnyriholvi, maalattu kalkkimaalilla

Ovet ja listat Uiko-oven paksut karmit jäljellä, ovi puuttuu

Ikkunat ja listat -

Huom. -

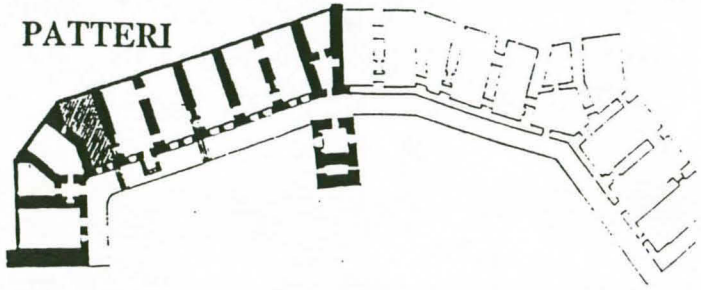
kuvat -

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen inventointi, elokuu 1996

huone numero 5.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1862 työkassamatti, päitäseimissä sijainnut ampuma-aukko 1876 jälkeen ampuma-aukko muurettiin umpeen ja jäi tiliseinän (kaihosrak.) taakse Töölön kasematti muurettiin läänimittauksista kasermiksi, tavensi tuhulään itäraisivuoden ajan.

Lattia Tiilimurstan, sementin ja kalkin seos, varhainen ven. valk., ovilla ja oviretillä huoneeseen astuvat puuportaat jähellä

jalkalista jähellä lyhyt pötkö puuportaiden väli-asanteella

Semat Pötköt tiliseinät (vanha lattiarajan alla kuitenkin rappaamaton), pohjoispuolella kalkkimaa, kintamaalaus (korkeus lattiasta ~ 10cm), mabet sivumaali keroksi

Kato Rapattu tiinen tyynyholvi, kalkkimaa päällä

Ovet ja listat Huoneeseen oltavassa kulkuaukossa säilynyt puulista, oven karmit DETALJI. Lista maalattu valkoiseksi

Ikkunat ja listat Toinen ikkunoista muuretti ulkoa kiinni; jähellä karmit 2 osaa puutteista. Alaosa laudattu umpeen. Toinen ikkuna varustettu sisällä salvitavalla luukulla (puuta). Karmit paksut, venäläisarkaisat (vuosisadan alkua). Puinen ikkunapenkki

Huom.

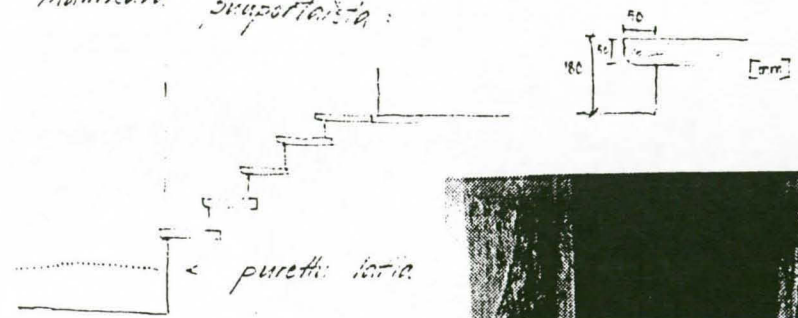
kuvat 1. puuportaat

Kasernin ovet asennettiin
 syysk 1876 - Jouluk 1876
 1877
 1882
 I MS

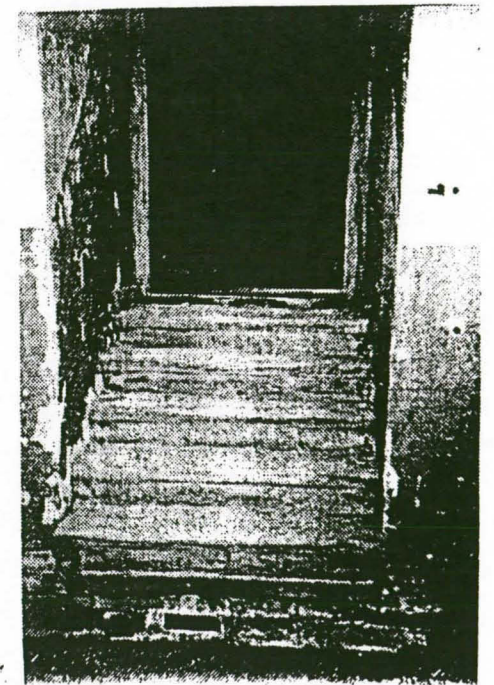
Kasernin ovet asennettiin
 syysk 1876 - Jouluk 1876
 1877
 1882
 I MS

Kasernin ovet asennettiin
 syysk 1876 - Jouluk 1876
 1877
 1882
 I MS

mallikuva puuportista:

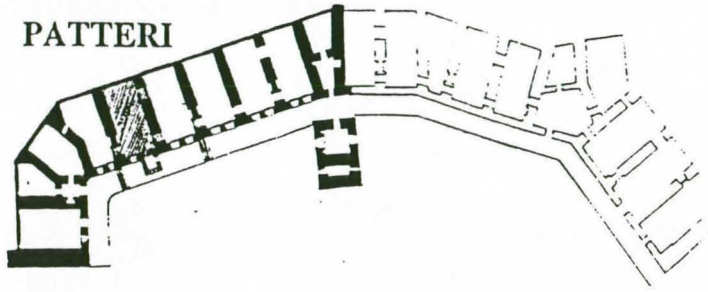
jähellä DETALJI

ALEKSANTERIN PATTERNI

Rakennushistoriallinen inventointi, elokuu 1996

huonenumero 6.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1862 tykkikamari. 1876 alkaen lämmitetty kasetin lämm. huone. Uiko-oven kohdalla ollut kevytrakenteinen timalikappeli puretti v. 2000. Näköseinän seinä näkyy rappauksessa syventymänä, näkyy mm. kuvassa VA262. Timalin lämmittämiseen aikone.

Lattia Timalinmurkka, seinät ja katto vanha. Vanha vanha puulattia josta katto, vanha osittain puretti.

jalkalista

Seinät Raportit timalin, pohjanalaino kaikkein, rinteeseenrakenteessa useita ylimääräisiä kerkkejä.

Katto raportit tyynyrikki, kaikkein, alustaa.

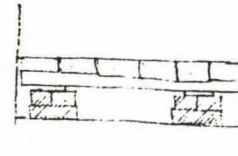
Ovet ja listat Uiko-oven karmi uusi, kepeä, laakea, paksu karmi paissa. Uiko-ovi lämmittämö-ovista, ruskeaksi maalattua laattaa.

Ikkunat ja listat Paksu karmi jäljellä (vuosisadan alku?) Karmien listat puinen, sisältä salvitava luukku. Puhon ikkunanpenkki jäljellä.

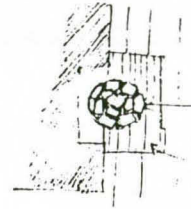
Huom. Tulijan puoreä tulinen perusta jäljellä
→ v. 1911-13 vanhat järedät tulisijat vaihdettiin puoreisiin.

kuvat
osittain puretti lattia

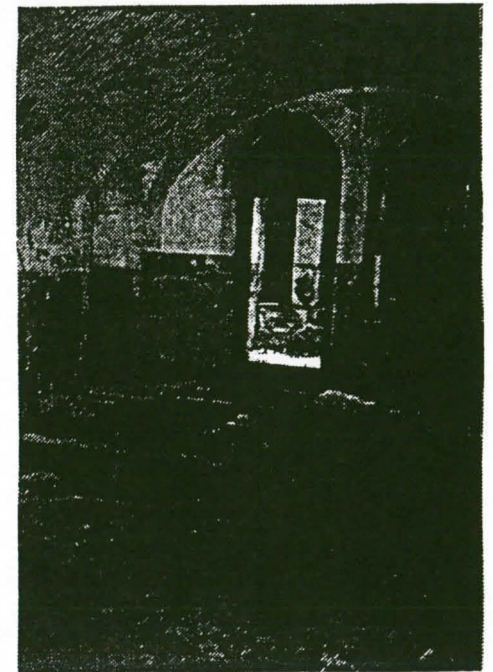
lattia: referenssi

LATTIALANKUT
PUUKITUKI
TILI PILARI
LATTIA

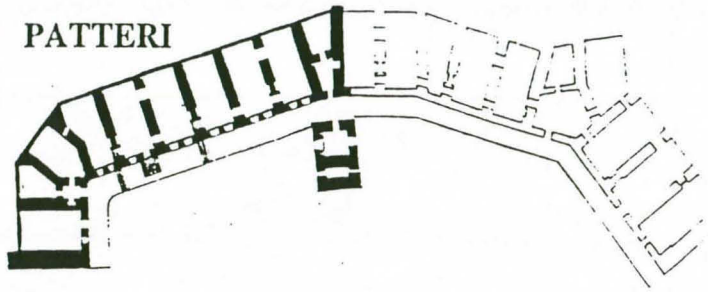
tulija:
tilipuuista
- ohuet
lattiaankurit.

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen inventointi, elokuu 1996

huonenumero 7.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1876 laivurissa syntynyt tila, maad. vartiokoppi.

Lama betonivalu, työssä kunnossa, muutamia haikaneita. Ulko-oven luona rapautunut

jalkalista -

Semäl reppaus tiiksestä. Vartiokoppi irronnut paterista ~ 2-3cm, sadevesi päässyt sisään. Paikoin reppaus irronnut kokonaan. Rappauksen päällä pohjamaalina kalkkimaali. Sen päällä useita öljymaalikerroksia

Kato Laetakato, räntää hyväkuntoiselta, lahovaurioita toisella puolella

Ovet ja listat ulko-ovi ja -karmi puuttavat

Ikkunat ja listat Ikkunat mauretu ulkoa umpeen ja sisältä laudoitettu umpeen, kunto tuntematon. Ikkuna penkki puusta, kunto korjauslainen

Huon Katon pellitykset ruostuneet

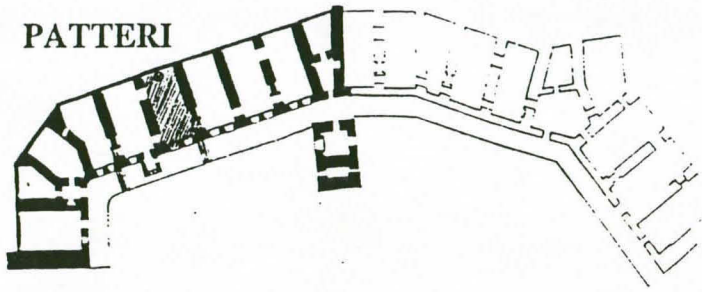
Kuvat i kuva vartiokopista ulkoa

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen inventointi, elokuu 1996

huononumero 8.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1862 tykkikasematii, 1876 alkaen lämmitetty kasarnin luone. Huoneen perällä olevat portaat olivat erotettu muusta huoneesta levein seinin, k. koppi purettu (v.?). Hienäisyuden aikainen tiiliään

Lama Tiilimurskan, sementin ja kalkin seos. Puutarhia purettu kokonaan. Kasemattiin laskeutuvat portaat purettu, tiiliaskelmat jäljellä.

jalkalista —

Semat rapatur tiiliseinät, peitetty kalkkimaalilla, rintamaaleuskerroksia useita

Kato rapatur tyynytiilivi, kalkkimaalattu

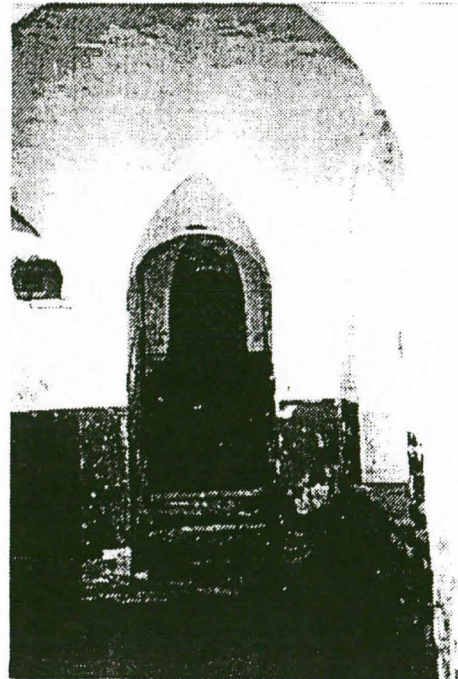
Ovet ja listat —

Ikkunat ja listat Karmit jäljellä, toinen ikkuna muurattu ulkoa umpeen (ei puitteet ja lasit), toisen ikkuna-aukon kohdalla sisällä salafotiva luukku (ei puitteita jäljellä), puinen ikkunapenkki

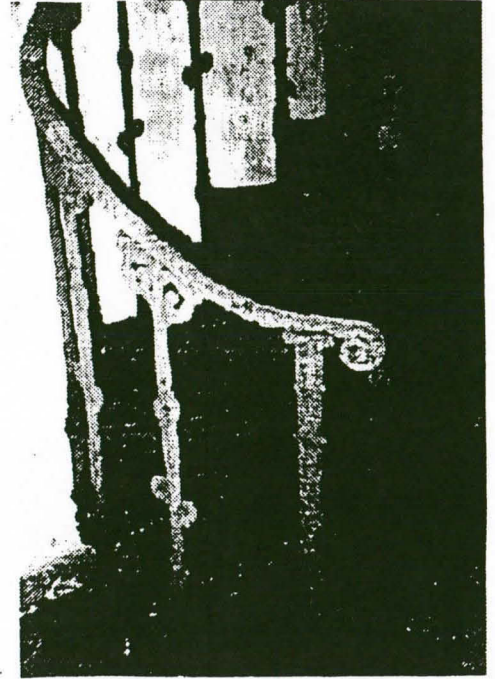
Huom Takosassa tykkitaselle nousevat kierreportaat (valurautaa). E se oltu tuettu, ruostunut kauttaattaan.

Kivet 1. Ikkuna kulkuraukon kohdalla, purettujen puuportaiden tiili seinä

2. Ikkuna kierreportaista.

7.

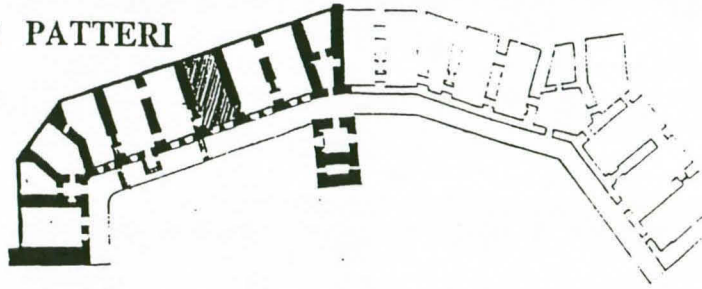

2.

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen
inventointi, elokuu 1996

huonenumero 9

Huoneenkäyttö ja muutokset 1862 Akkikasemalla 1876 alkaen lämmitetty kasermin
muotoj. 1900 Huoneistojen ajan tuloalaa(?)

Lattia tilinurskan, sementin, kalkin seos Puulattia puretti

jalkalista -

Semat raportat tiiliseinät, peitety kalkkimaalilla, rintamaalauskerrok-
s.ä. useita

Katto raportat tiiltynnyrikolvi, kalkkimaalattu

Ovet ja listat -

Ikkunat ja listat Karmit jäljellä, toinen ikkuna muurattu umpeen ulkoa,
ulkopuoliset jäljellä (-lasit), toisen ikkunan karmeihin liitetty sisällä
solvattava luukku, puinen ikkunapenkki

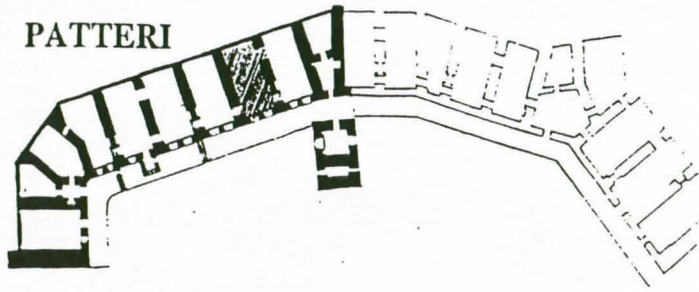
Huon. -

kuvat -

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen inventointi, elokuu 1996

huonenumero 10.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1862 tykkikasematti, 1876 alkaen lämmitetty kasarmi
uusi tyyli. Peräsiivon ajan tyyliään (v. 1918+)

Lama Puulattia, purettiin, jäljellä tiilimurskan, sementin, kalkin seos

jalkalista -

Semat rapattu tiiliseinät, kalkkimaalattu. uusia rintamaalaus
leikkoksia

Kano rapattu tiilestä muurattu kynnyskalvi, kalkkimaalattu

Ovet ja listat -

Ikkunat ja listat Karmit jäljellä sikoa umpeenmuurattu ikkunan ulkopuit-
teet loppuosa jäljellä. Oikeassa aukossa sisällä salattava puinen luukku.
Pöytä Puinen ikkunapenkki

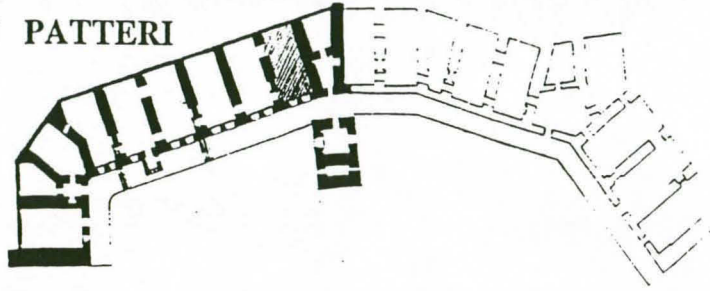
Hocm.

kuvat

ALEKSANTERIN PATERI

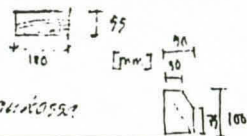
Rakennushistoriallinen inventointi, elokuu 1996

huoneennumero 11.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1862 työkiksesta, 1876 alkaen kasarmun tupahuone, 1928 alkaen tupahuone.

Lattia Lankkulattia, melkoyhyvässä kunnossa, keskim.

jalkalista säteily lähtö huoneesta ulos menevässä kulkuaukossa

Senät vaaleat tiikseinät, maalattu kirkkiväriä useita rinteamaalaus kerroksia mm. sinisiä ja keltaisia

Katto tiili tyynyraiva maalattu kirkkiväriä, rautienkkejä (vakiomille?) katossa

Ovet ja listat

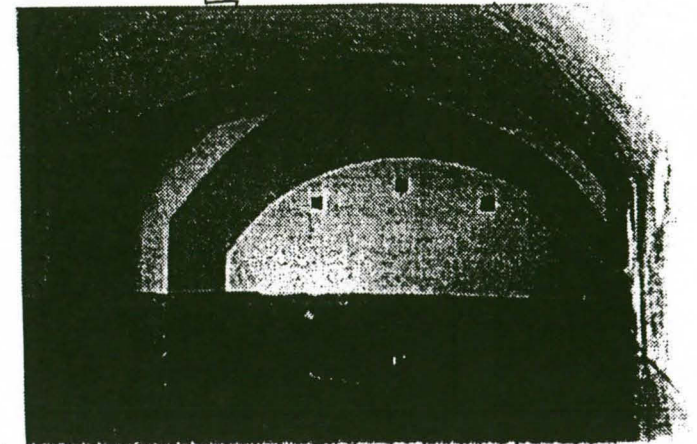
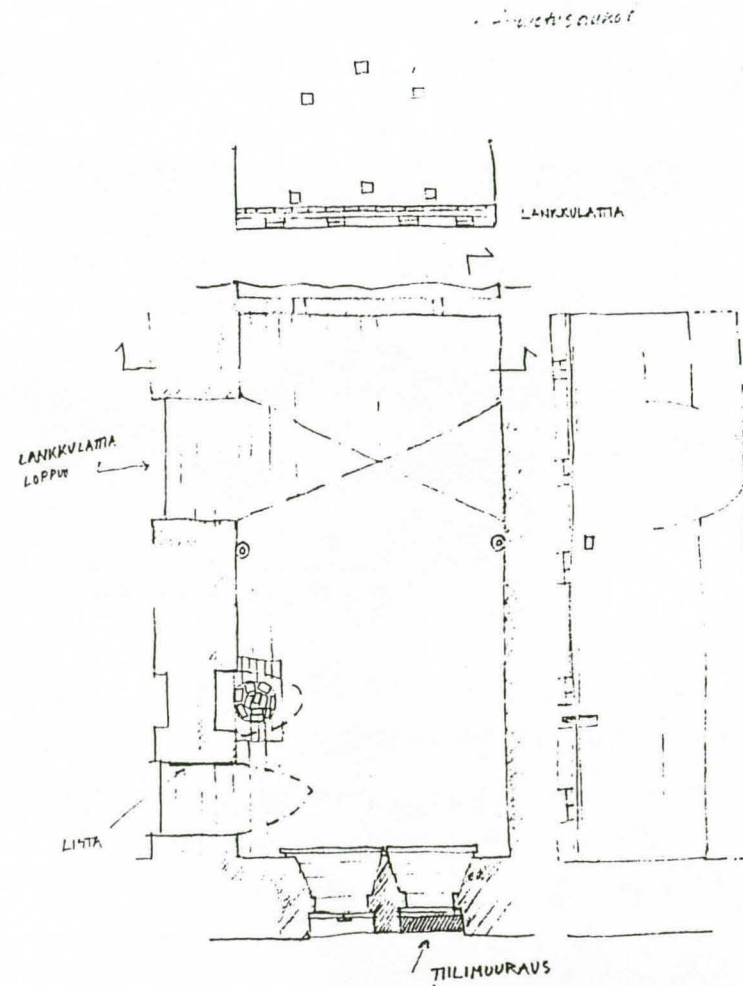
Ikkunat ja listat karmit järeitä, ulkoa umpeenmaurattuun ikkunan lasit osittain ehjät, ka. karmit huoneissa kunnossa (ei tuuletta?), tiiksestä ikkuna sisältä salvatavat luukut.

Puuro ikkunanpenkki, 'listapuu' jäljellä

Huom. Tulisijan tiiliperusta jäi ehkä; Ø ~ 1000 mm. tulisijan ja hormin tiilikittos osittain näkyvässä

kuvat

2 näkymä kohti takaseinää

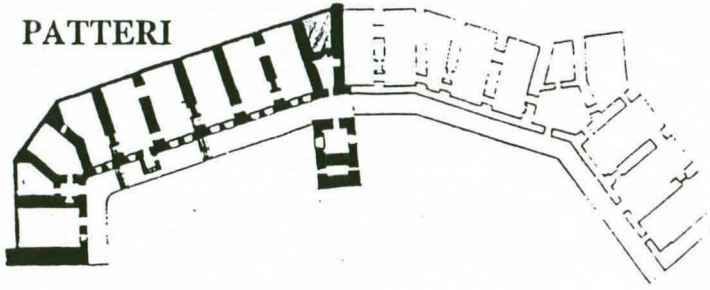

1/100

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen
inventointi, elokuu 1996

huonenumero 12.

Huoneenkäyttö ja muutokset 1862 valmistuneen paterin ammus- ja ruutivarasto.
Verhoilu? 1876 ei katoismuutosta, tahi lään itsenäisyyden ajan.
V -1882 Puunkorvartiston varasto

Lama 1 onkkulattia, huivosa kunnossa, lattiossa tuuletusreikiä

jalkalista -

Senät rapattu tiiliseinä, kaikkinaisatuu. rakenne kts. huonenumero

Katto rapattu ja kaikkinaisatuu tiilinen tunnyriholvi

Ovet ja listat sinkkiälyin ulkopäälysty puuvi, saranat liitetty suoraan seinään

Ikkunat ja listat -

Huom. Hyvässä kunnossa

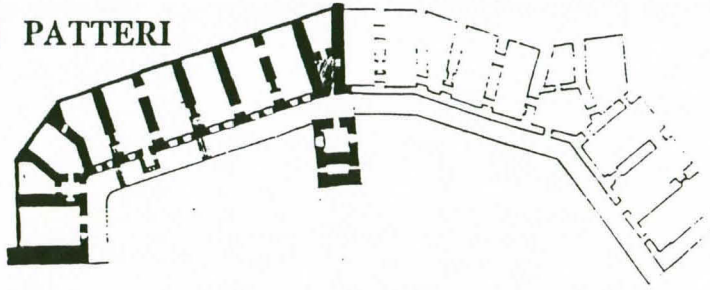
kuvat

ALEKSANTERIN PATERI

Rakennushistoriallinen
inventointi, elokuu 1996

huonenumero 13

Huoneenkäyttö ja muutokset 1876 laajennuksen jälkeen syntynyt esteittö. huoneisto
'putki' tukkeutui säntien ja lattian nostamista varten

Lattia Lankkulaattia, suu koronut lattian suki, paljon maata
lattia päältä

jalkalista -

Semat rapattu tiilikimä, kakkimaaattu, päällä usua syyntuurek-
sia

Katto rapattu ja kakkimaaattu tiilynnuurek-
sia

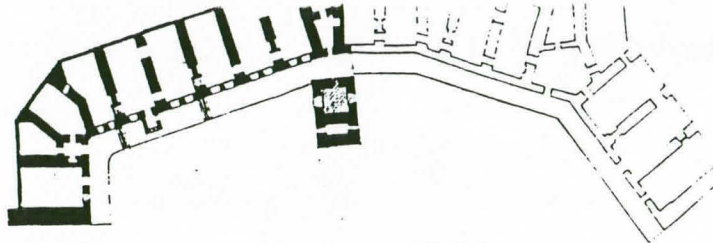
Ovet ja listat oaa kormi puutu

Ikkunat ja listat -

Huom. 'putkesta' tulee sadevesi läpi → kostusvaurioita

kuvat

huonenumero 14

Huoneenkäyttö ja muutokset 1876 laajennukseen jälkeen syntynyt WC-tila.

Lattia sementtilaatu, vuodatti 1913?

jalkalista -

Seinät raparbit ja kalkkimaalattut tiiliseinät

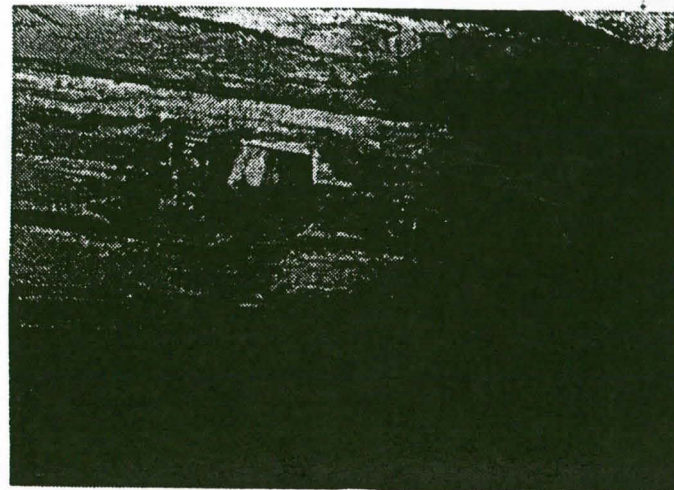
Katto rapattu ja kalkkimaalattu tynnyriholvi, tiilestä

Ovet ja listat ulko-ovi ja karmi puutaivat

Ikkunat ja listat ikkunapenkkit muraattu betonista hiljattain.
Karmi ja puutteet (osittain) sijellä

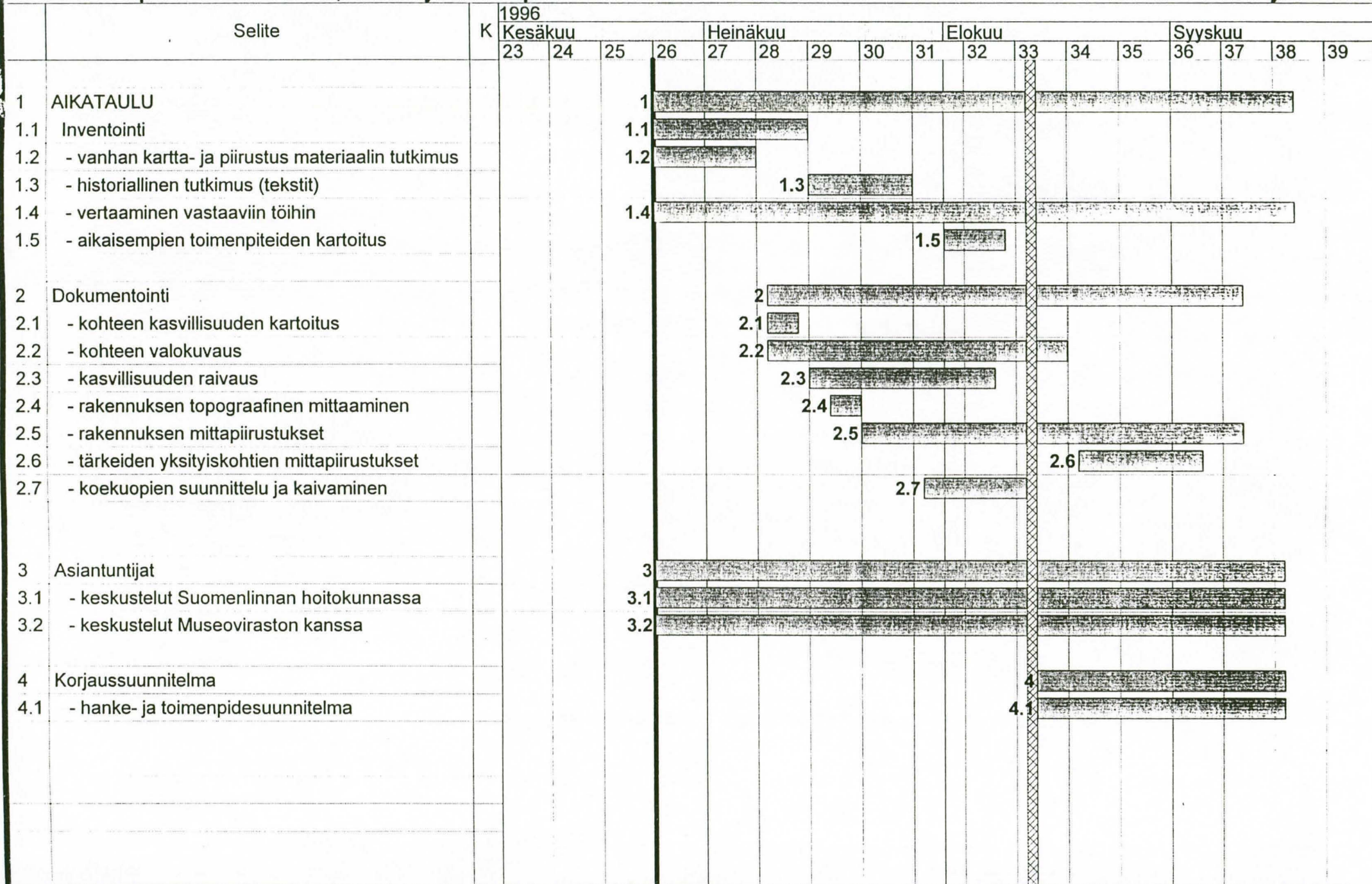
Huom.

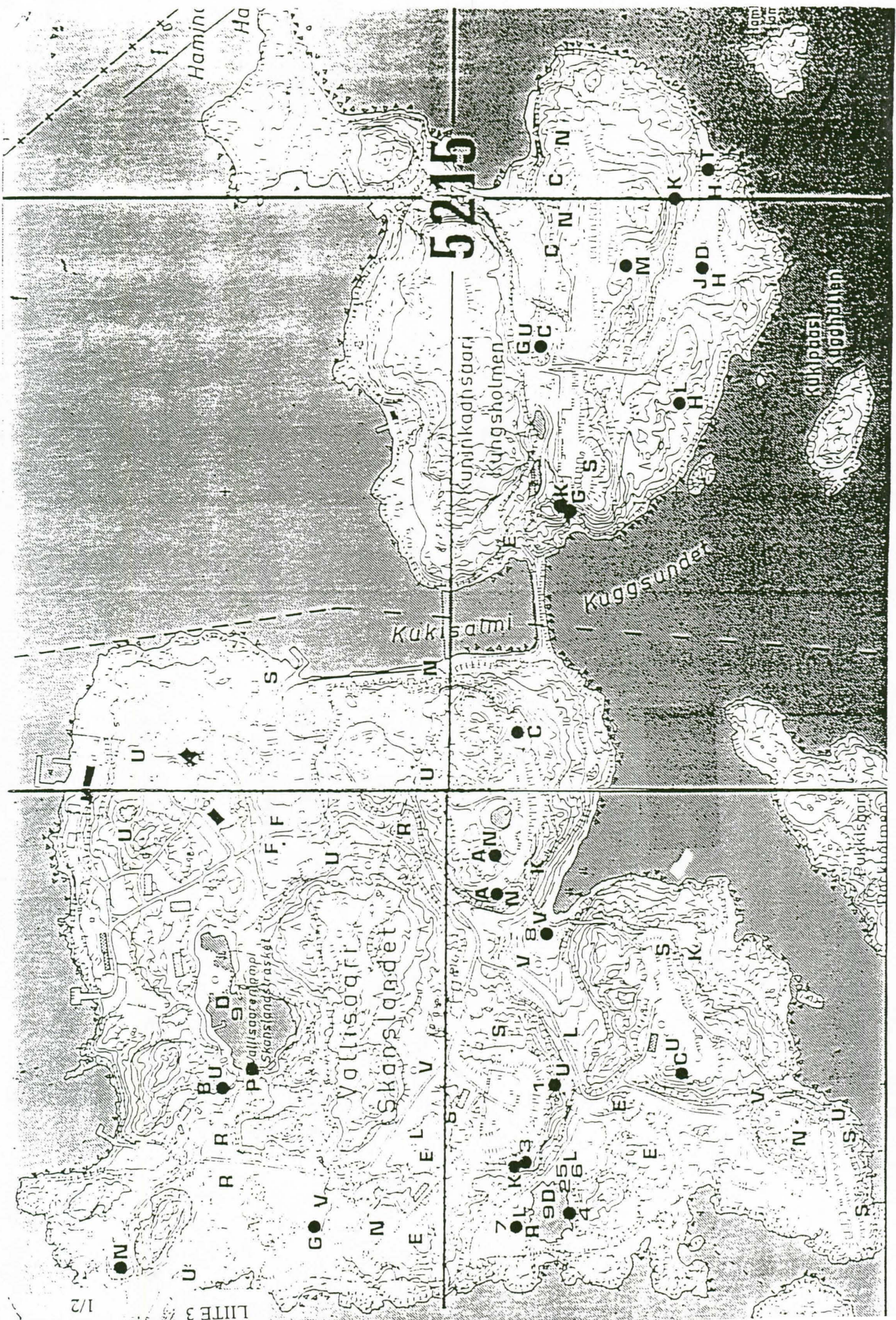
Kuvat 1. Lattian alla on "rosiit" jäljellä. Ne on tukettu siihen.

Aleksanterinpatterin inventointi, hanke- ja toimenpidesuunnitelma

Tehtävajanakaavio

5215

Haminc

Kuggsundet

Kukisaari

Kungsholmen

Kukisaari

Skanslandet

Vallisaari

Kartta 1

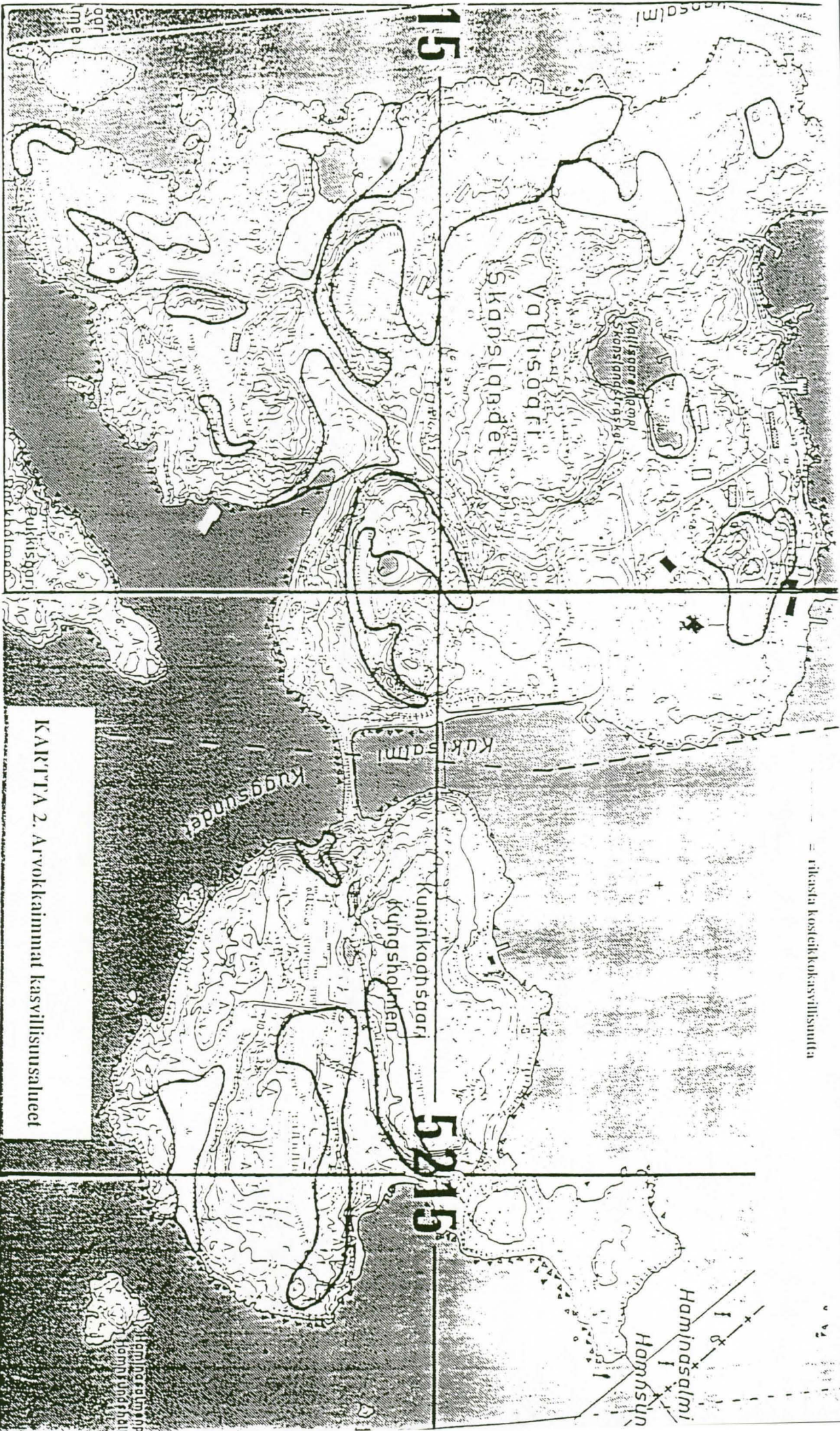
HARVINAISTEN KASVILAJIEN KASVUPAIKKOJA VALLISAARESSA JA KUNINKAANSAARESSA

Karttamerkki = numero tai kirjain, joka osoittaa kartassa ao. lajin esiintymää (kun esiintymä on pieni, sen sijainti osoitetaan lisäksi merkillä ●)

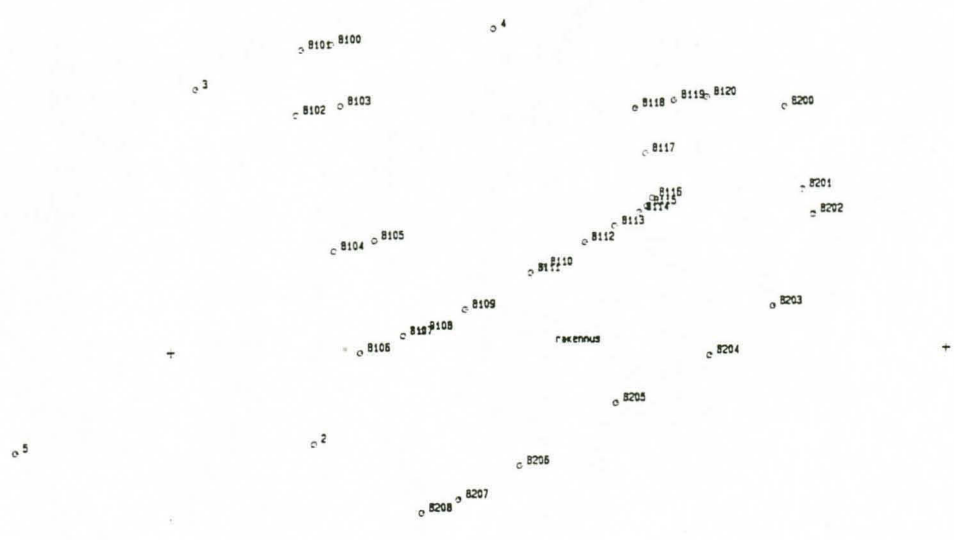
Vs + Ks = esiintymien lukumäärä Vallisaarella ja Kuninkaansaarella

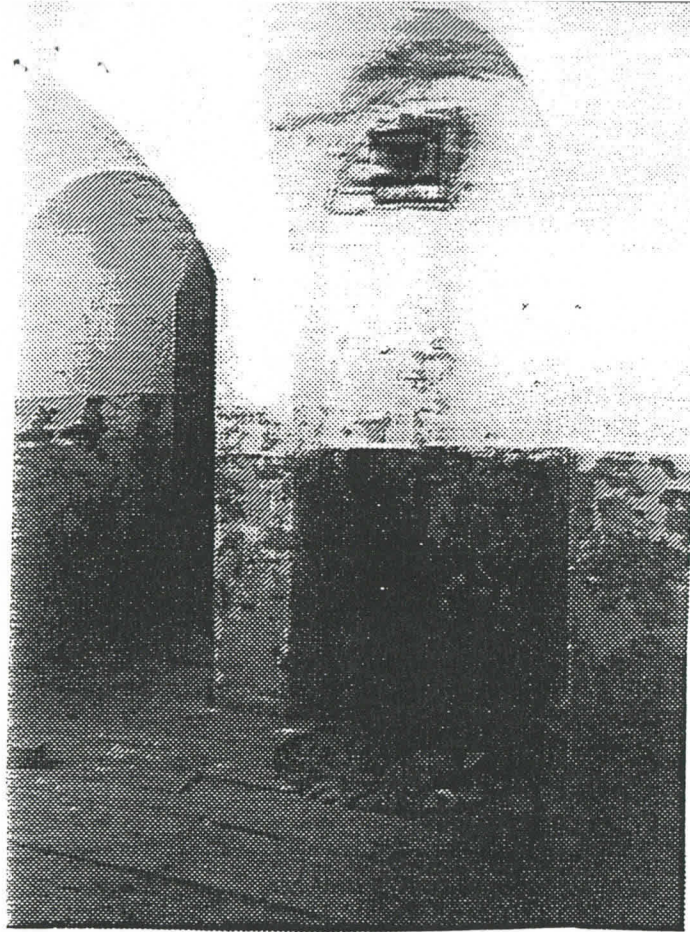
Helsinki = esiintymien lukumäärä koko Helsingissä

Karttamerkki	Suomalainen nimi	Tieteellinen nimi	Vs + Ks	Helsinki
1	Ketoampiaisyrtti	<i>Dracocephalum triflorum</i>	1	1
2	Juurtosara	<i>Carex chordorrhiza</i>	1	2
3	Peltorusojuuri	<i>Lithospermum arvense</i>	1	2
4	Suovalkku	<i>Hammarbya paludosa</i>	1	2
5	Liereäsara	<i>Carex diandra</i>	1	3
6	Mutasara	<i>Carex limosa</i>	1	3
7	Korpialvejuuri	<i>Dryopteris cristata</i>	1	3
8	Vesinenätti	<i>Rorippa amphibia</i>	1	3
9	Pohjanlumme	<i>Nymphaea candida</i>	2	5
A	Ketokäenminttu	<i>Satureja acinos</i>	1	5
B	Kelta-apila	<i>Trifolium aureum</i>	1	6
C	Harmaapoimulehti	<i>Alchemilla glaucescens</i>	3	8
D	Isovesiherne	<i>Utricularia vulgaris</i>	3	8
E	Valkolehdokki	<i>Platanthera bifolia</i>	3	10
F	Lehtoleinikit	<i>Ranunculus cassubicus</i> -ryhmä	1	10
G	Keväthanhikki	<i>Potentilla crantzii</i>	3	13
H	Suomyrtti	<i>Myrica gale</i>	2	13
J	Suokukka	<i>Andromeda polifolia</i>	1	14
K	Tummaraunioinen	<i>Asplenium trichomanes</i>	5	18
L	Jouhisara	<i>Carex lasiocarpa</i>	4	18
M	Mätässara	<i>Carex cespitosa</i>	1	19
N	Ketonoidanlukko	<i>Botrychium lunaria</i>	7	20
P	Harajuuri	<i>Corallorhiza trifida</i>	1	21
R	Pikkumatara	<i>Galium trifidum</i>	3	21
S	Kenttätyräkki	<i>Euphorbia esula</i>	5	22
T	Tuppisara	<i>Carex vaginata</i>	1	25
U	Hakarasara	<i>Carex spicata</i>	9	37
V	Kotkansiipi	<i>Matteuccia struthiopteris</i>	4	60

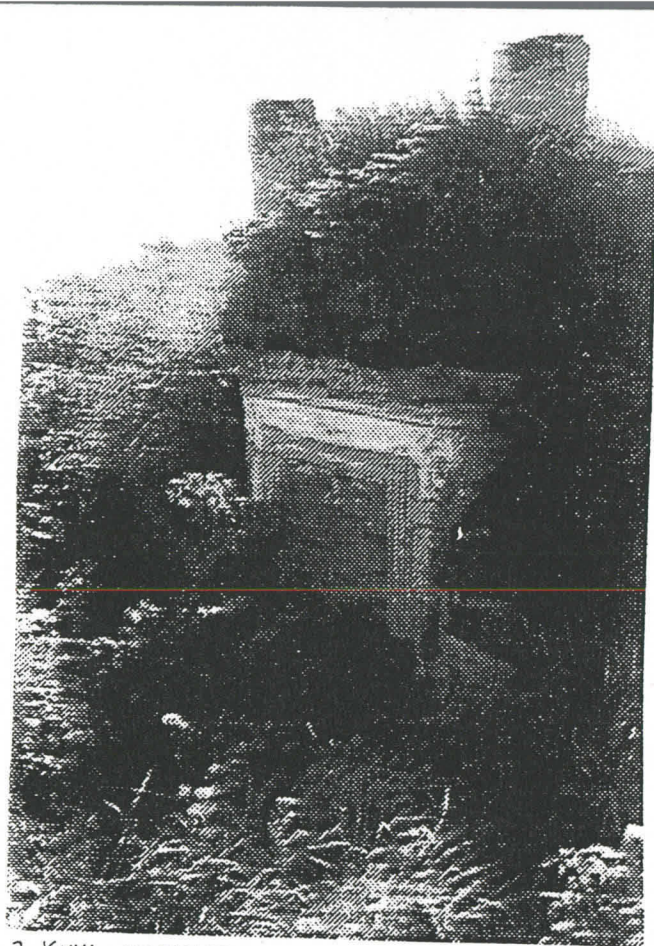

KAIRITTA 2. Arvoikkaimmat kasvillisuusalueet

1.

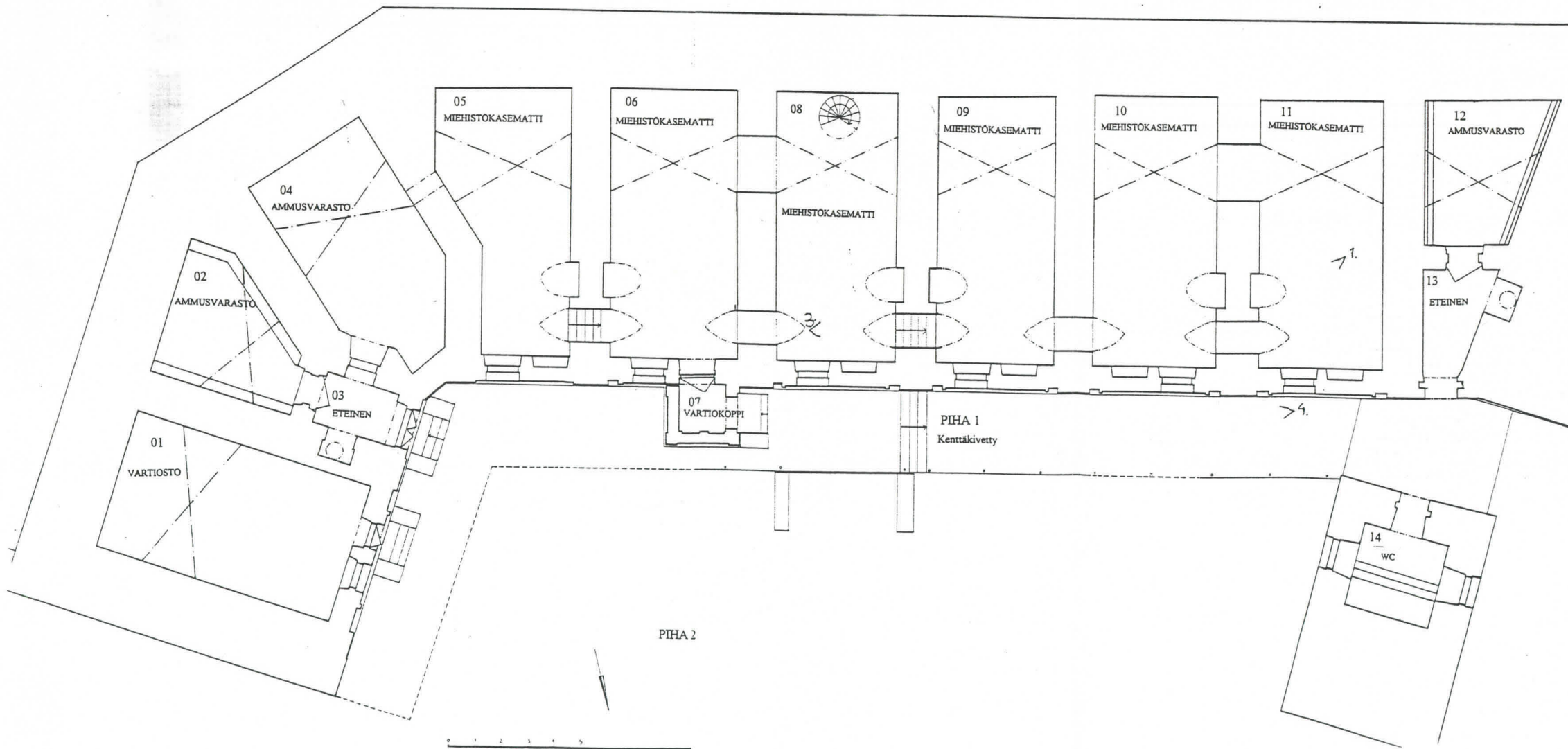
2. KUVA KATOLTA.

3.

4.

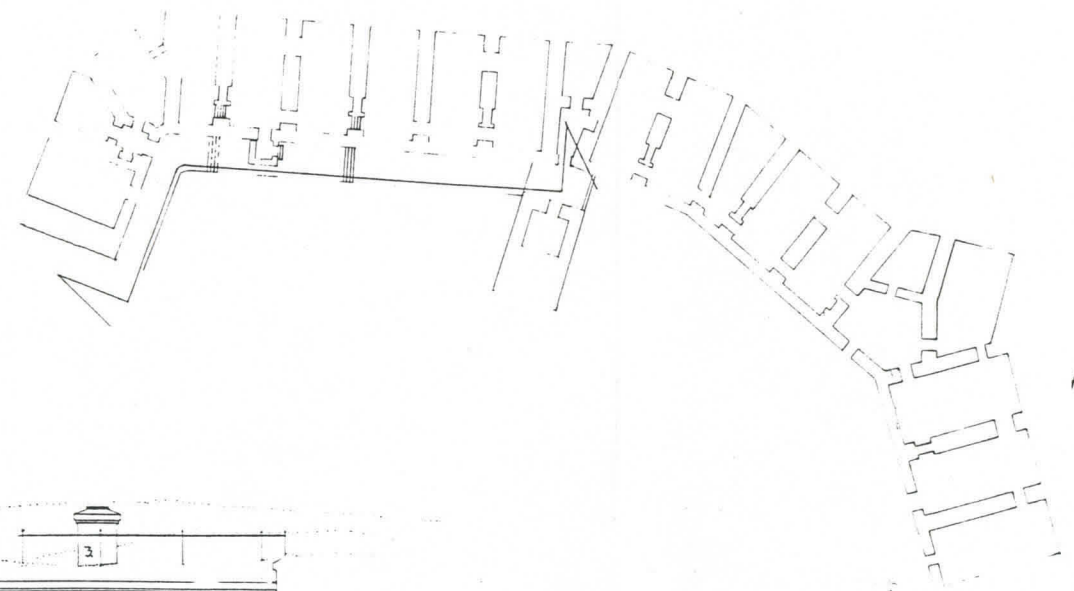
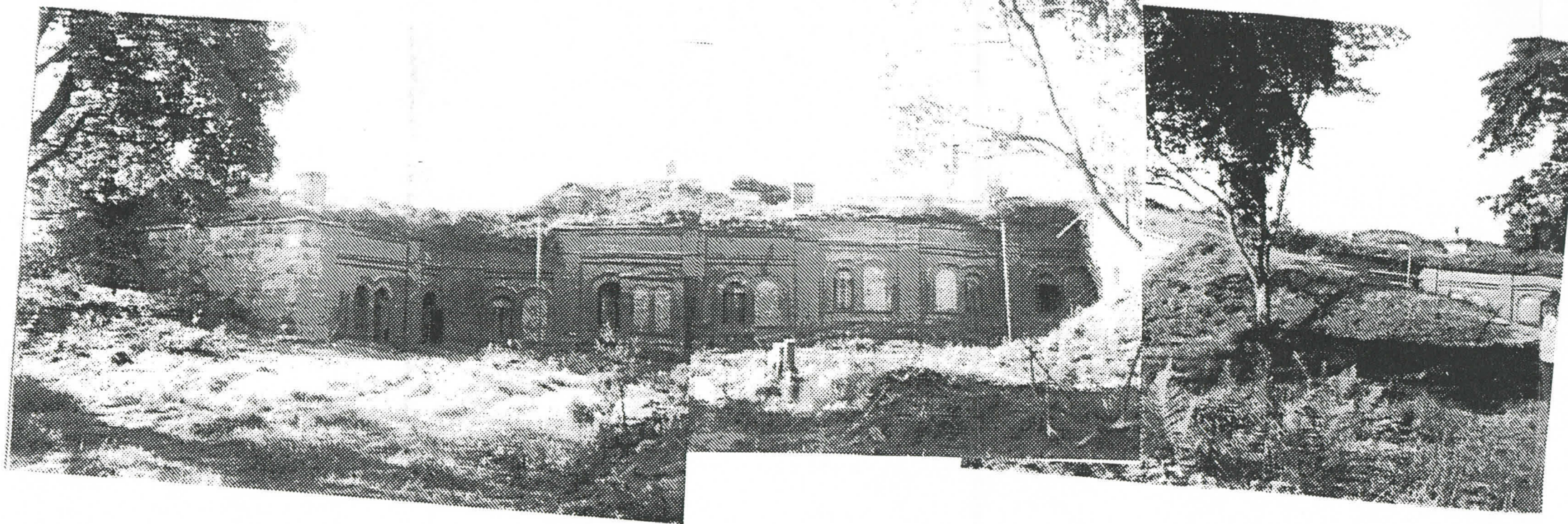

ALEKSANTERIN PATERI
VALLISAARI HELSINKI

KERROS 1950
RAKENNUSHISTORIALLINEN INVENTOINTI 12.11.1996

PIIR.NRO 1
LAATINEET TEKN.YO. MINA NURMINEN
RAK.YO. RAMI NURMINEN

JULKISIVU MATERIAALIT:

1. GRANIITTI
2. TIILI
3. PELTI
4. PUU

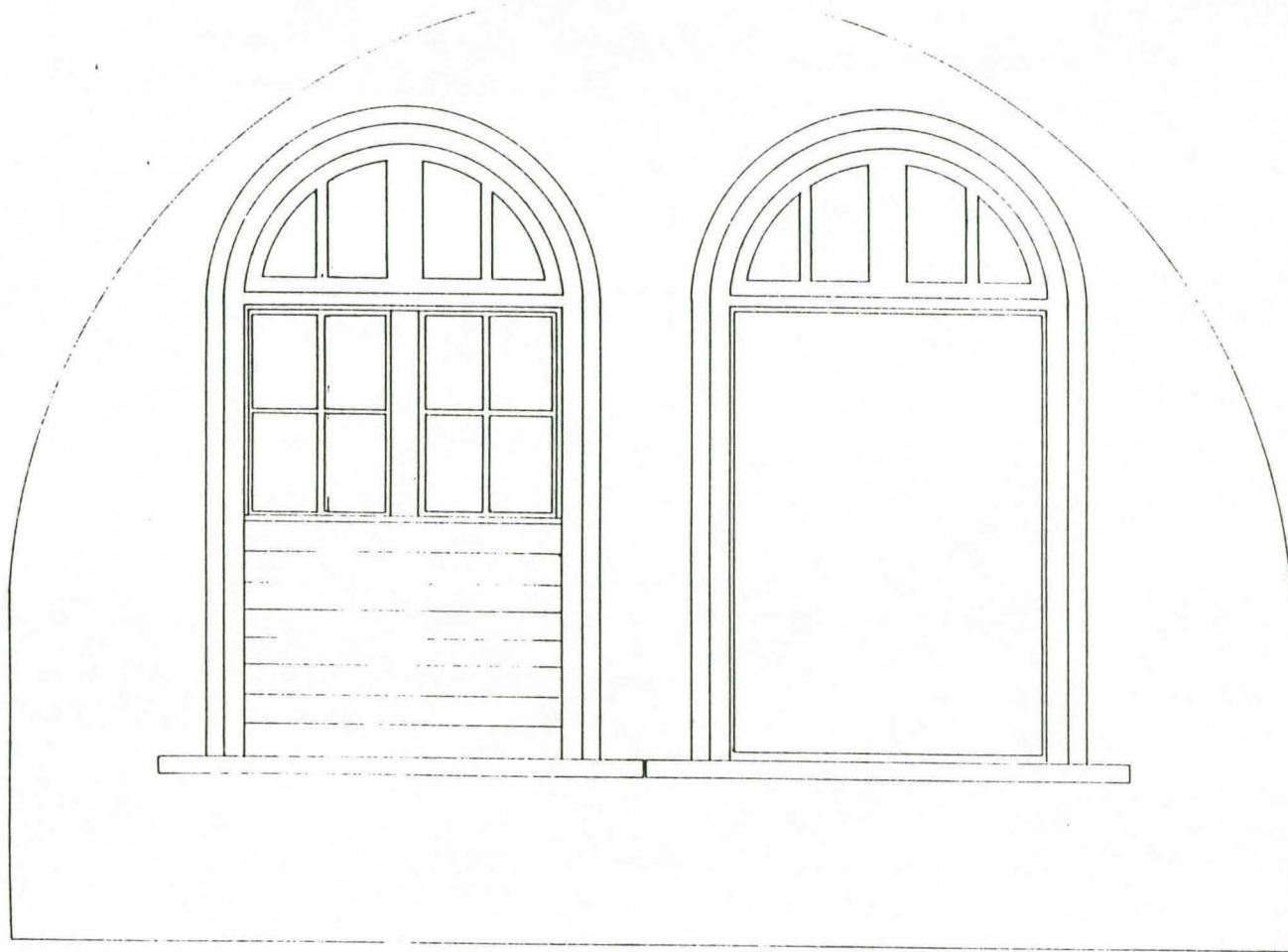
ALEKSANTERIN PATERI
VALLISAARI HELSINKI

JULKISIVU 1:100
RAKENNUSHISTORIALLINEN INVENTOINTI 20.10.1996

PIIR.NRO 2

LAATINEET:

TEKN.YO NIINA NURMINEN
ARK.YO RAMI NURMINEN

0 10 20 30 40 50 100 200 [cm]

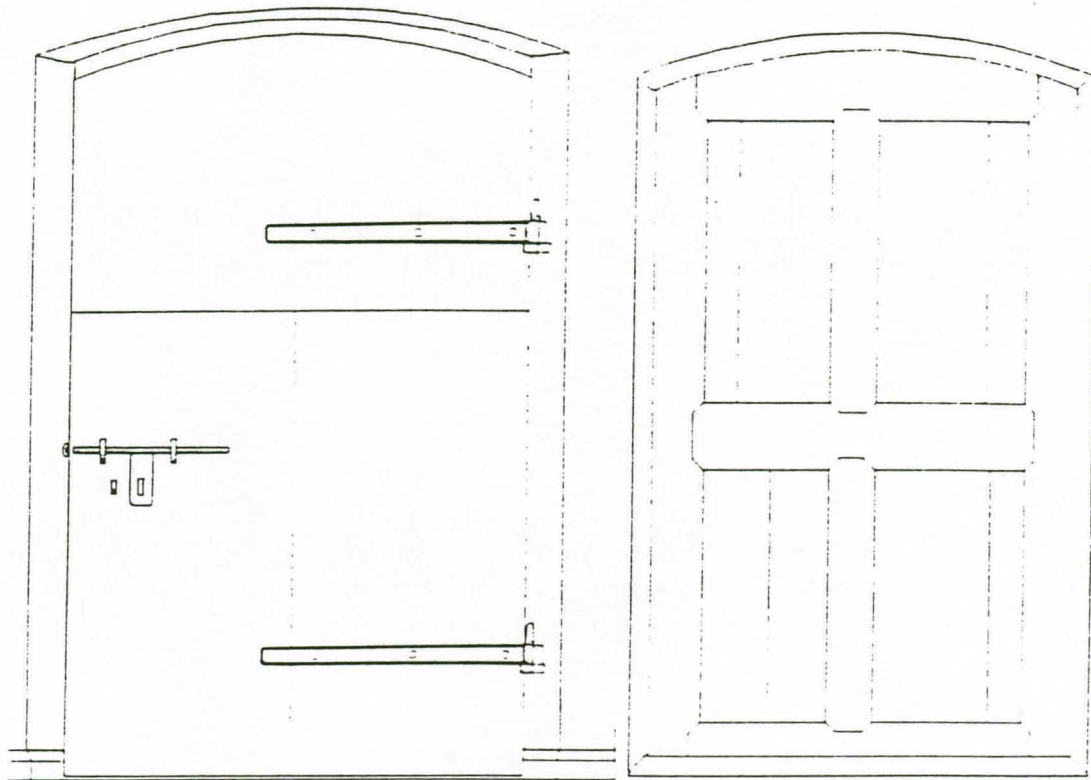
ALEKSANTERIN PATERI
VALLISAARI HELSINKI

DETALJI NRO 2
Ikkunat 1:20
RAKENNUSHISTORIALLINEN INVENTOINTI 20.10.1996

PIIR.NRO 4

LAATINEET:

TEKN.YO NIINA NURMINEN
ARK.YO RAMI NURMINEN

0 10 20 30 40 50 100 cm

ALEKSANTERIN PATERI

VALLISAARI HELSINKI

DETALJI NRO 3

Sinkkilevyovi

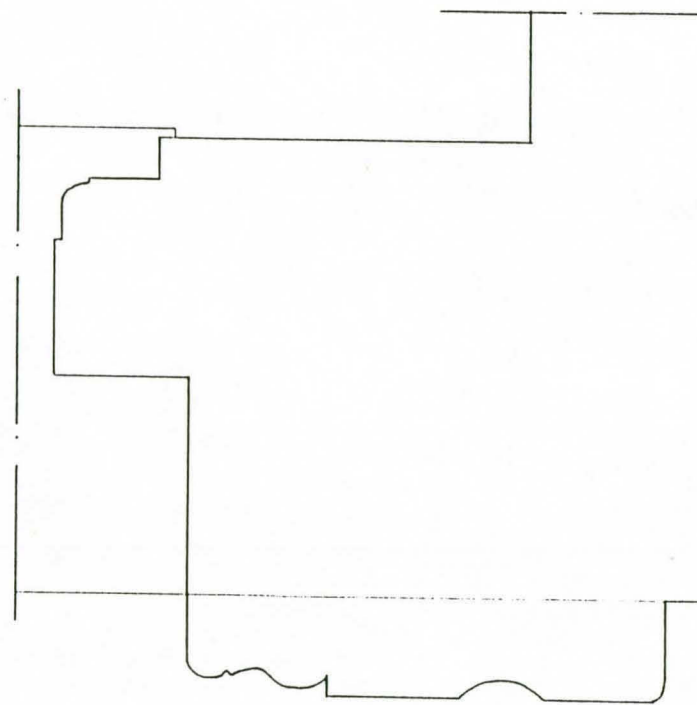
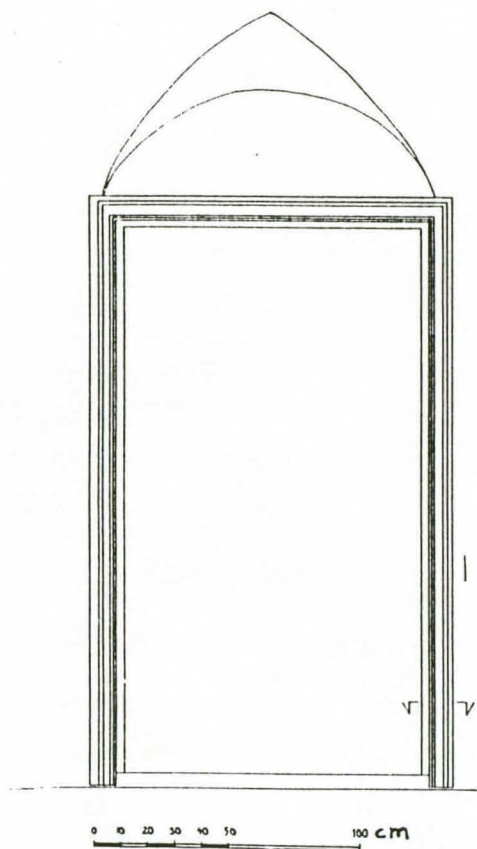
1:20

RAKENNUSHISTORIALLINEN INVENTOINTI 20.10.1996

PIIR.NRO 5

LAATINEET

TEKN.YO NIINA NURMINEN
ARK.YO RAMI NURMINEN

1:1

ALEKSANTERIN PATERI
VALLISAARI HELSINKI

DETALJI NRO 4
Oven karmi, huone nro 6 1:20
Karmilista 1:1
RAKENNUSHISTORIALLINEN INVENTOINTI 20.10.1996

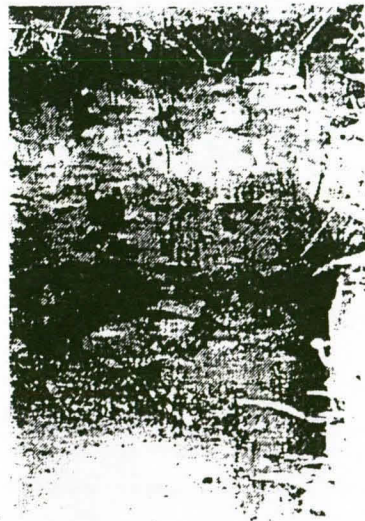
PIIR.NRO 6

LAATINEET

TEKN.YO NIINA NURMINEN
ARK.YO RAMI NURMINEN

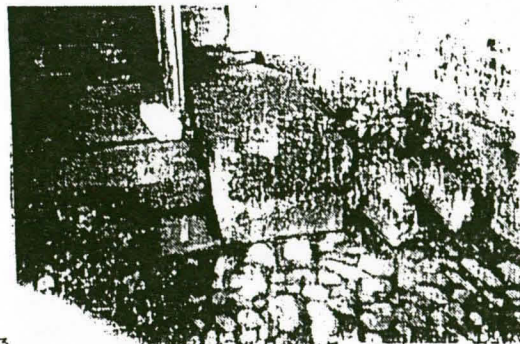
5

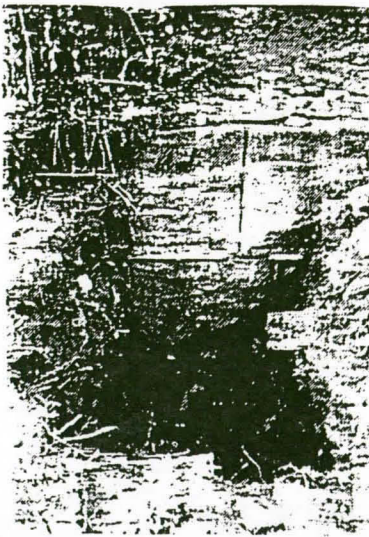
6

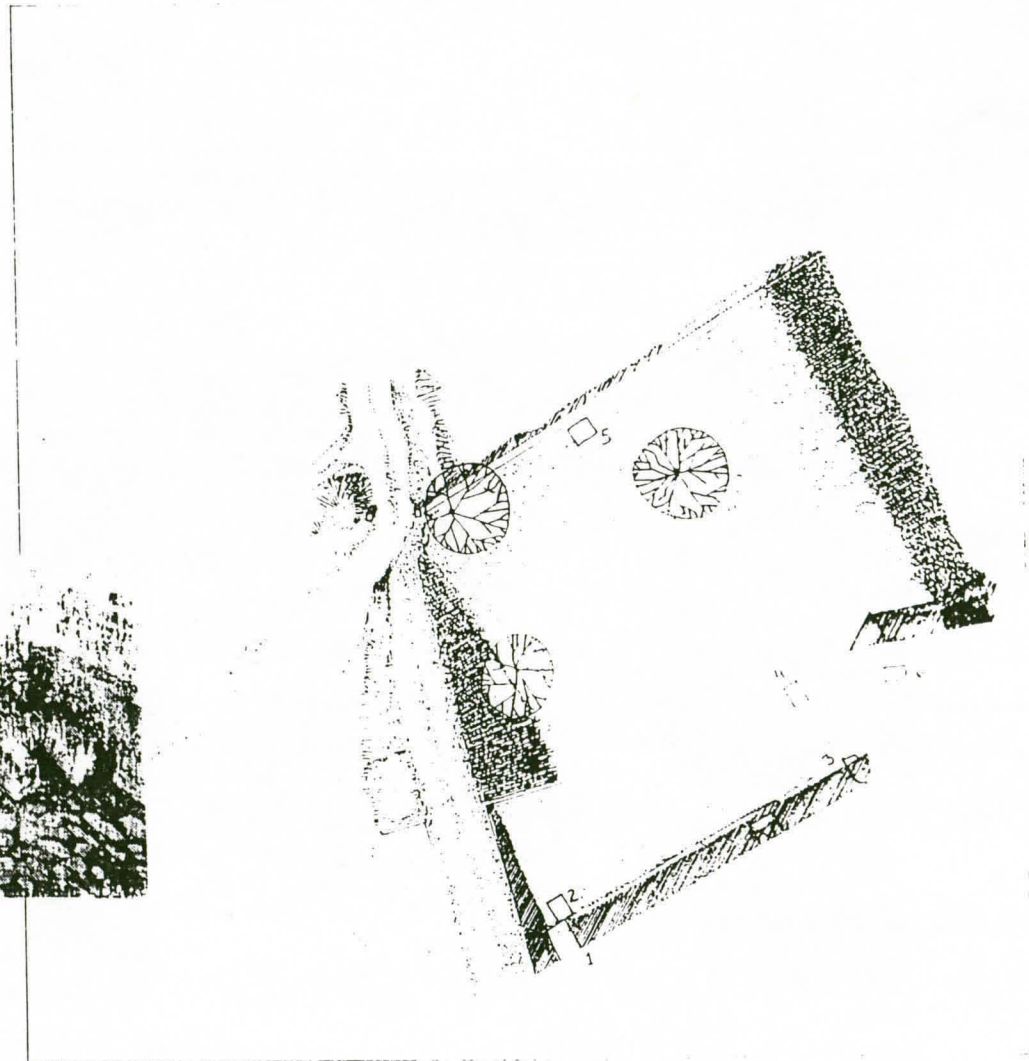
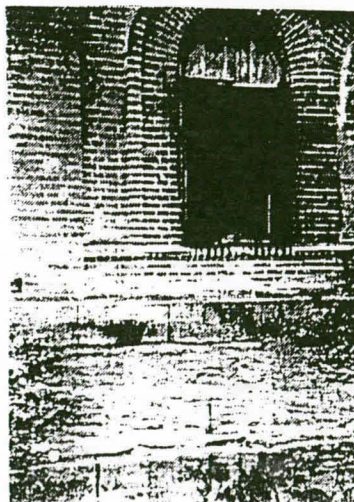
4

3

2

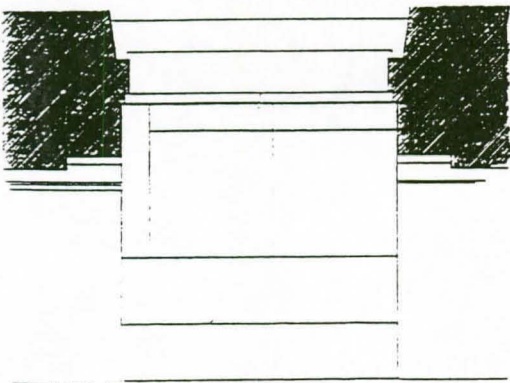
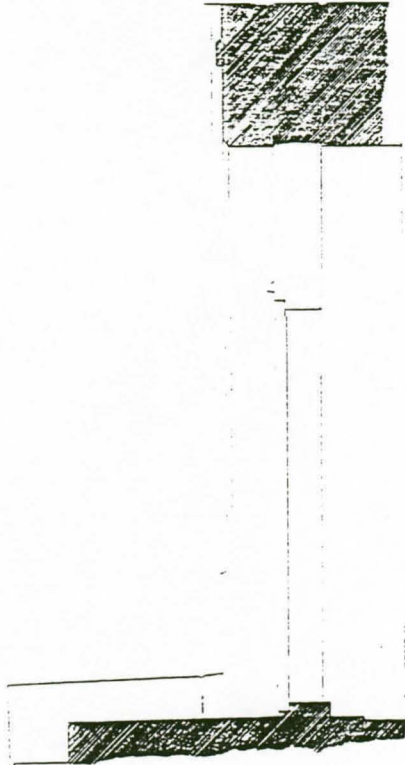
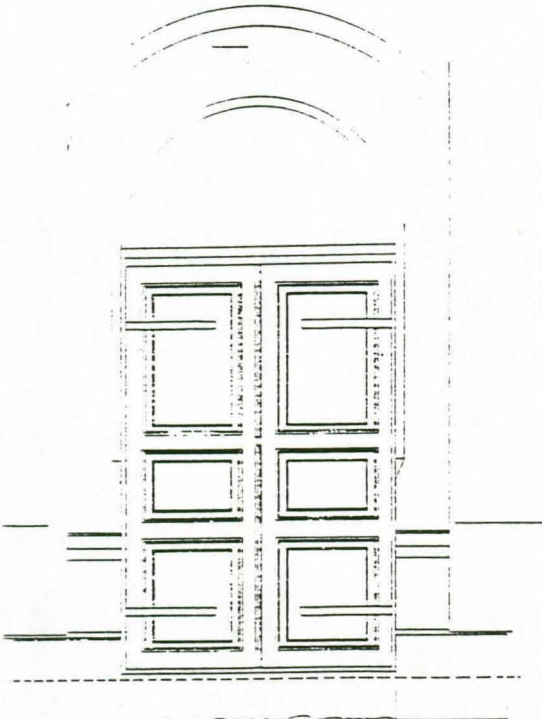
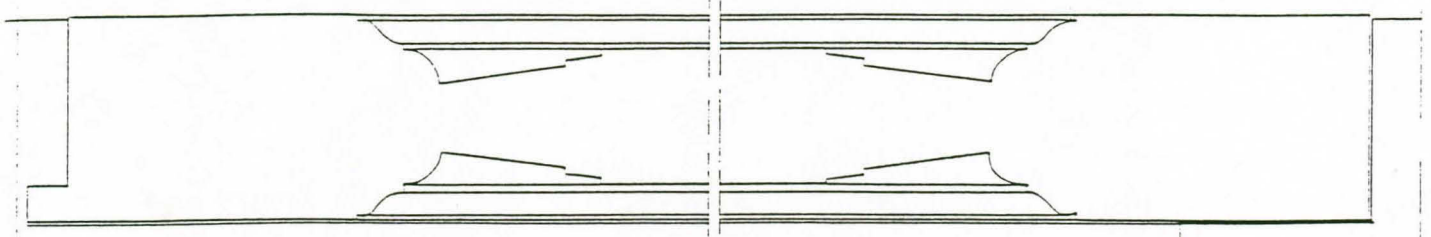
ALEKSANTERIN PATERI

VALLISAARI HELSINKI

KOEKUOPPAKARTTA 1 500
RAKENUSHISTORIALLINEN INVENTOINTI 20.11.1996

PIIR NRO 7

LAATINEET :
TEKN YO NIINA NUPMINEN
ARK YO RAMI NURMINEN

ALEKSANTERIN PATERI
VALLISAARI HELSINKI

DETALJI NRO 1
Peltiovi 1:20
Yksitviskonat 1:1
RAKENNUSHISTORIALLINEN INVENTOINTI 20.10.1996

PIIR.NRO 3

LAATINEET

TEKN.YO NIINA NURMINEN
ARK.YO RAMI NURMINEN